

صدیقی پور دنیا

ویندی رُنت دہی شام

سرائیکی افسانے

محمد حفیظ خان

ویندی رُت دی شام

سرائیکی افسانے

محمد حفیظ خان

اس کتاب کا یہ ایڈیشن اکادمی ادبیات پاکستان کے تعاون سے شائع کیا گیا

سرائیکی افسانے

ویندی رُت دی شام

اکادمی ادبیات پاکستان سے ہجرہ صدارتی ایوارڈ یافتہ

محمد حفیظ خان

(تمغہ امتیاز)

ملتان انسٹی ٹیوٹ آف پالیسی اینڈ ریسرچ ملتان

LIBRARY (SASC)
BAHAUDDIN ZAKARIYA
UNIVERSITY, MULTAN

ACC NO. SA-5010

CALL NO. _____

Vaindi Rut Di Sham

(Saraiki Short Stories)

by

Hafeez Khan

(Tamgha-e-Imtiaz)

Publishers: Multan Institute of Policy and Research

62/B Sakhi Sultan Colony- Multan.

Price: Rs. 250/-

سبھے حقوق لکھاری دے نانویں محفوظ

ویندی رُت دی شام

سرائیکی افسانے

محمد حفیظ خان

پہلا ایڈیشن : فروری 1990ء

ڈوجھا ایڈیشن : جنوری 2019ء

مطبع : بی پی ایچ پرنٹرز، لاہور

مل : 250 روپے

raihafeezkhan@gmail.com

کہانی اتنی پرانی ہے جتنی انسان دی آپنی تاریخ، بھانویں ایہہ پتھریں تے
 تصویریں دی شکل اچ، بھانویں تحریر تے یاوت سینہ بہ سینہ چل دی روایت۔ ایہہ انسان دے
 اندر تے باہر ڈوہیں نال تعلق رکھیندی اے۔ کہیں ایس کوں سدھے سدھے انداز اچ
 ڈٹھے تے کہیں تجریدی اکھ دے نال، تے کجھ لوگ اتجھے وی ہن جہاں ظاہری اکھ نال
 اناں مسائل کوں آپنا موضوع بنائے جیہڑے انسان دی اندرونی ترٹ پھرٹ دا اظہار ہن۔
 حفیظ خان دے افسانے ایس قبیل نال تعلق رکھیندن۔

حفیظ خان دے قلم اچ اے طاقت ہے جو کردار نگاری ویلے کی کی جزئیات کوں
 وی آپنی اکھ توں اوڈھ نہیں تھیون ڈیندا۔ مشاہدے تے اوندی گرفت ہے۔ کردار دی
 سیرت بیان کریندے اوہ اوند اپوراسرا بیان کر ڈیندے۔

حفیظ خان دے افسانے اساڈے آپنے وسیب دے افسانے ہن۔ جہاں دے
 کرداراں کوں اساں آپنے چار چوہیرے پھر دے، الیندے پلیندے ڈیکھدے ہیں۔
 اناں کرداراں اُتے اناں دی گرفت اناں دے ڈونگھے مشاہدے دا پکا ثبوت ہے۔ ایہہ
 افسانے سرائیکی ادب اچ یقیناً ہک بہوں اہم مقام دے حامل ہن تے قاری تے نویں آون
 والے افسانہ نگاریں تے یقیناً اثر چھڑیں۔

عامر فہیم

(1989ء)

12	1	ڈو جھی گالھ
13	2	ہک ادبی سوکھڑی
19	3	قابل
29	4	تن من سیس سریر
38	5	حاصل جمع
47	6	مائی پڑھی دا گھوڑا
53	7	پجاتی پھٹکی
63	8	بوتے
70	9	جنت، حور، قصور
81	10	ویندی رُت دی شام
89	11	لگی

سرائیکی ادب دانواں موسم ہے، شاعری ہووے یا افسانہ ہک معاصر ڈکشن آپنا رنگ روپ پیا کڈھیندے۔ نواں لکھن آلا ایہہ گالھ جان گے جو اوند ا مخاطب ہن کون ہے تے اوہ اے ساری کھیڈ کیندے پاروں پیا رچیندے۔ جینکوں اساں معاصر ڈکشن آکھوں اوہن لکھن تے پڑھن آلیاں دی ہک سانجھ ہے، ہک راند ہے جیڑھی او رل مل پئے ریندن۔

ساکوں ایہا کھیڈ، ایہو تماشا حفیظ خان دے افسانیاں وچ نظر دے۔ اوہ آپنے ایس کم کار وچ آپنی سنگت دے نال کھڑے۔ اینویں لگدے اوندے افسانے ساڈے وس وسیب اچوں آپے ڈس پن۔ کہانیاں وچ آون والے کردار آپنی گالھ آپ پئے اگاں ٹریندن تے آپنا جی آپ پئے بکھیندن۔

حفیظ خان کہیں ڈکھ کوں سکھ تے کہیں شام کوں سویل کرن دا اہرنی کیتا۔ اوں تاں آپنی انگلیں دی چیتر بہار ورتی ہے باقی چاک تے مٹی ایس وسیب دی آپنی ہے۔

رفعت عباس

27 مارچ 1990ء

چھپیا لفظ فی مردا

بھل چکے اٹھاوی سال لنگھ گئے ”ویندی رُت دی شام“ دے پہلے ایڈیشن کو
چھپے۔ کل دی گاہہ ہے ملتان دی بوہڑ گیٹ والی انگ تے نویں نویں بنے ہوئے احمد آرکیڈ
وچ سکیں ذولفقار علی بھٹی دے ”نایاب کمپیوٹر گرافکس“ دے وَل وَل پھیرے جو کہیں
طرحاں ایں کتاب دا اتجھانٹا نٹل بن و نچے جیر دھا جو نہ صرف نوکلا ہووے بلکہ کتاب وچ
شامل افسانیاں کوں وی علامتی سطح تے نشا بر کریندا ہووے۔ بہر حال سکیں رحیم طلب جیسے
محبتی دوست دی کتابت تے ذولفقار علی بھٹی دے نٹل نے کتاب کو جتھ سوہنڑپ عطا کیتا
اتھ میڈے لفظیں کوں وی اتجھی تاثیر ملی جو نہ صرف اکادمی ادبیات پاکستان نے ایکوں
1990ء دی بہترین سرائیکی کتاب دا ”خواجہ فرید ایوارڈ“ ڈتا بلکہ اے کہانیاں میڈی
بھرویں ادبی سُجھان دا باعث وی تھیاں۔ اٹھاوی سالوں دے ایں پندھ وچ بھاویں جو
میڈیاں ڈھگ ساریاں کتاباں چھپیل تھیاں پر ”ویندی رُت دی شام“ دیاں کہانیاں اُج
وی اپنی شناخت آپ ہن۔ ایں مجموعے دیاں ساریاں کہانیاں جتھاں اُردو وچ وَل وَل
ترجمہ تھیندیاں رہیاں اتھ اناں وچوں اکثر انگریزی روپ وچ وی آچکن۔ ساڈے

سندھی دانشور نہیں پرویز ہوراں! اس پوری کتاب کو سندھی زبان وچ ترجمہ کرن توں بعد پہلے تاں معروف سندھی ادبی رسالیاں وچ چھپوائی رکھیا تے ’’ویندی رت دی شام‘‘ دے ناں نال پوری کتاب ای چھاپ چھوڑی۔ اے یقیناً اناں دی سرائیکی زبان نال محبت واکرشمہ ہئی جیڑہا اُن تک بیا کہیں کتاب دے حصے وچ نی آیا۔

’’ویندی رت دی شام‘‘ دے حصے وچ ہک بیا اعزاز وی آیا۔ جڈاں جو اس کتاب دے چھپن دا ارادہ تھیندا ودا ہا اناں ڈیہناں پاکستان ٹیلی وژن لاہور توں ادھے گھنٹے داسرائیکی پروگرام وی شروع تھیا جیندے پروڈیوسر سیں اسلم قریشی ہن۔ اناں دے آکھن تے اس مجموعے دی عنوان والی کہانی ’’ویندی رت دی شام‘‘ دی ڈرامائی تشکیل ’’اپا پیپ‘‘ دے ناں نال تھئی جیندے وچ مرکزی کردار وسیب دے مہاندرے فنکار عاشق راہی مرحوم نے ادا کیتا۔ اے ڈراما آپنے موضوع تے کہانی دی گرفت دے سبب پاکستان ٹیلی وژن دے آرکائیو وچ محفوظ کر گھدا گیا۔

چھیکرو وچ اس کتاب نال جڑی ہوئی ہک نئی گالہ۔ 1989ء وچ میڈے ڈرامیاں دی کتاب ’’کچ دیاں ماڑیاں‘‘ آئی تے 1990ء وچ ’’ویندی رت دی شام‘‘۔ 1994ء دی اہل قلم کانفرنس وچ اناں ڈوہائیں کتاباں کوں اولے دے صدر پاکستان فاروق خان اغاری نے ’’خولجہ فرید‘‘ نال منسوب اکادمی ادبیات دے صدارتی ایوارڈ نال نوازیایا۔ اناں اُتے نقد ملن والے انعام سٹھ ہزار روپے کوں میں ایڈے اوڈے خرچ کرن دی بجائے برکت کیتے آپڑیں ملتان والے گھر دے ایریاں تے خرچیا جو میڈے قلم دی کمائی اُتے حرمت اُسراہیں لوکیں دے سامنے آوے تے ول ایویں تھیا۔

میڈی خوش قسمتی جو اٹھاون سالوں توں بعد وی ’’ویندی رت دی شام‘‘ دی طلب اتنی ودھ گئی جو آج دے ریسرچ اسکالر اس کتاب دیاں فوٹو کاپیاں تے گزارا کرن

دی بجائے اصل کتاب دا تقاضا کریندے ہن۔ کمال گاہدہ اے تھی جو ایند انواں ایڈیشن
 چھاپن سانگے میڈے کول ایں کتاب دی آپڑیں کاپی وی کاٹنا ہئی۔ اے تاں بھلا تھیوے
 سکین پروفیسر ڈاکٹر نسیم اختر دا جو اناں نے ایندی ہک فوٹو کاپ عطا کرتے ایں نویں ایڈیشن
 کول ممکن بنایا۔ ثابت تھیا جو چھپیا لفظ نی مر دا۔ اے وَل وَل نسر دے، وَل وَل اُبھر دے
 بھاویں جو کوئی رُت ویندی پئی ہووے یا آندی پئی ہووے۔

محمد حفیظ خان

December 12, 2018

3-B, Block 10

Askari Apartments-1

DHA Phase-2, Islamabad

ڈوجھی گالھ

سرائیکی ڈرامیاں دی پہلی کتاب ”کچ دیاں ماڑیاں“ دی دوستاں نے جیس طرحاں پذیرائی کیتی ہے اُونے میکوں افسانیاں دا ایہہ مجموعہ تہاڈی خدمت اِچ پیش کرن دا حوصلہ ڈتے۔ جے ایہہ حوصلہ پہلے کر گھناں ہاتاں ایہہ کتاب تساں شاید 1975ء اِچ پڑھ چکے ہو ووبا..... بہر حال ہُن وی ایڈی دیر نہیں تھئی۔ اناں کہانیاں اِچ میں کیا لکھے تے کیوں لکھے..... ایندے واسطے اگلے صفحے تہاڈے منتظر ہن۔ ہا بک گالھ ہی..... او اے کہ ایس کتاب دی ظاہری خوبصورتی واسطے میں ”نایاب گرافکس“ دے ذولفقار بھٹی دا تھورائیت ہاں۔

حفیظ خان

21 مارچ 1990ء

6۔ احسن کالونی سورج میانی روڈ

ملتان

بک ادبی سوکھڑی

سرائیکی افسانہ حالات دی گھر بن وچوں دھاپے دھوڑے کھانداتے ہُن انہاں راہواں تے اگو نہیں پندھ کریندا نظر آندے جتھاں پاکستان دی قومی زبان اردو یا علاقائی زبانوں دا افسانہ پندھ کریندا پئے۔ سرائیکی افسانے ادبی منزل دی ترہیویں بُدزی کوں جہاں مشکاں تے اوکھائیاں نال ہتھ لاتے، اگوں تے ودھے اوکھیں توں اوڈھیر کاٹنی۔ ذرائع ابلاغ دی کمی، پڑھن آلیاں دی بے زوتی، اشاعتی اداریاں تے لکھاریاں دی تھوڑ۔ ہُن اللہ و افضل ہے جو کل تیں سرائیکی افسانہ لکھاریاں دی چے جیڈی فہرست ہُن گٹھیں تے دگر گئی اے تے حفیظ خان ایں فہرست وچ آپنا نوویکلا مقام رکھیندن۔

حفیظ خان دی اصل سنجان تاں سرائیکی ڈرامہ ہے۔ آپ سرائیکی ڈرامے دے موہری لکھاری ہن تے پہلے صاحب کتاب ڈرامہ نگار ہن پر افسانہ، ڈرامے توں وی پہلے دا لکھدے پئن۔ حفیظ خان اعلیٰ تعلیم یافتہ تے انصاف دی کرسی تے پہہ تے لوکاں دے نیاں چکاؤن والے انسان ہن۔ لوکاں دے مسائل، وسیب وچ چھک تان والے اسباب، جمیریاں، تھنیاں دے نتیجے تے انسانی زندگی کوں پیش آون والے دھکے دھوڑے ہر ویلے

انہاں دی میز تے ڈھک لگے رہندن۔ آپ انہاں مسائل تے مشکلات دا نہ ٹھہرا مطالعہ تے مشاہدہ کریندن بلکہ انہاں بارے سوچ وچار کرتے انہاں داخل دی گلیندن۔ سوچ وچار دی ایہا تک انہاں دے اندر دے حفیظ خان کوں شعور، فہم تے ادراک دے اتنے ڈھیر سارے سوجھ بوجھ رستیاں واسوئیاں کر ڈتے جو کہیں وی ویسی مسئلے دا ٹھہرا چراتے اوندے انت تیں پھدیاں انہاں کوں اکھ نہیں تھیدی۔

افسانہ مسائل دا اولٹا ہوندے۔ ہر افسانے وچ کوئی نہ کوئی نکتہ ہوندے جیکوں افسانہ نگار لفظیں دے غلیظاں ایچ کج تے قاری کوں پیش کریندے۔ حفیظ خان ہوریں وی ڈھیر سارے نکتے، ڈھیر سارے مسئلے رنگ برنگی شکلیاں ایچ ویزد تے ساڈے سامنے رکھن۔ انہاں وچ اندرون خانہ زندگی دے مسئلے وی ہن۔ انسان دی ذات دے اندر وچ قیامت مجیدے جذباں دی قیل مقال وی ہے۔ درد و دکھ کھاندی رے سنگی انسانیت دا درد وی ہے۔ محبتاں دی اُسار تے بھن تر وڑ وی ہے تے حوصلیاں دا درس تے ٹسکے وات جذباں دا انجام وی ہے۔ انہاں سارے عناصر دے اظہار واسلے حفیظ خان جیہڑی زبان ورتی اے تے جیہڑا اسلوب اختیار کیجے، میں بغیر کہیں ترہہ روا تے دھب دے ایہہ اکھن وچ حق بجانب ہوساں جو ایہہ روایت کنوں ہٹ تے ہے۔ انہاں پہلی واری سرائیکی افسانے کوں اتنی سلوٹی تے چسولی زبان عطا کیتی اے۔ افسانے دا مزاج ہمیشہ سنجیدہ تے ایندے متھے تے تریڈی دی اے پر حفیظ خان روایت دے سارے بت تر وڑ تے جمل جہاں دیاں مسکراں اپنے افسانیاں دے لفظ لفظ ایچ ستھ ڈتن۔ ”مگی“ تے ”بو تے“ کوں چھوڑ تے باقی ہر افسانے کوں پڑھدیں ویلے تبا کوں تبا ڈی مسک ٹھہک ریاں دے ویس ویئیدی تاں نظر آسی پر متھے تے گھنڈی پوون دا احساس نہ لہسی۔

حفیظ خان کوں عام زبان وچ پوے وچن والے مخصوص لفظاں دا ہک خزانہ

موجود ہے تے انہاں لفظاں دے مناسب استعمال واقف وی ہے۔ انہاں دے اے لفظ وئی دے آسوں پاسوں تے گٹھاں کچھاں وچ کٹکالیاں کڈھیں یاں اوٹھلیں ہن۔ جہاں دے چلول تے سرور اگوں بندہ پے دس تھی تے مرک پوندے۔ انہاں سنجیدہ توں سنجیدہ نکتے کوں وی ایڈے بھانویڑے انداز وچ پیش کیجے جو پہلے آپ مہائی کھل آویدی اے جہڑی جھلیاں نہیں جھلیدی پر افسانہ نگار دیاں مکدیاں اکھیں دے ٹٹلے بنجیوں دی سیکل نال پس چکے ہوندن تے ہوشاں توں ٹھڈے ساہ پے جھردے ہوندن۔ حفیظ خان اپنے قاری کوں ہک اچھی عجیب جہیں کیفیت وچ مبتلا کر ڈیندن جو اوٹھکارے وی مریندے تے ٹھڈے شکارے وی بھریندے تے جذبات نگاری دا یہون کہیں لکھاری دے فن دی عظمت دا ثبوت ہوندے۔ ”دیندی رُت دی شام“، ”قابل“، ”مائی پڈھی دا گھوڑا“ تے ”جنت حور قصور“ وچ حفیظ خان دالین اپنے پورے عروج تے نظر آندے۔

حفیظ خان دے افسانیاں وچ زندگی دا احساس وی واضح طور تے نظر آندے۔ انہاں دے افسانیاں دے کردار آہنی ساگی اصلی شکل صورت وچ سا کوں اپنے آسوں پاسوں بچھدے ڈرکدے نظر آندن۔ انہاں دا ہر کردار آہنی جاتے ہک علامت ہے۔ ہک استعارہ ہے جیہڑا حفیظ خان دے مقصد دی ترجمانی کریندا معلوم تھیندے۔ گگی، اپا پیپ، مولوی قدوس، تیلی پہلوان، ”مائی پڈھی دے گھوڑے دا قصولی تے“ ”پچاتی پھسکی“ دی ٹیم۔ اے سارے کردار اسان روز ڈھیدے تاں ہیں پر انہاں وچوں کتنے دن جیہڑے ساڈی محبت، شفقت، ہمدردی، اللہ ترسی تے رہنمائی دے حقدار ہن، حفیظ خان دے افسانے ساڈی توجہ ایس پاسے کریندے، چھاننے دی لٹری ہن۔

”بو تے“ ایس مجموعے دا ہوں خوبصورت تے سنجیدہ افسانہ ہے جیکوں پڑھدیاں ہوئیاں بُت دیاں کڈیراں کھڑیاں تھیون لگ پوندن۔ اینویں لگدے جیویں

روپے دی ترسی روح اُجھوسا ڈوائی۔ ڈرتے خوف دی ایس کیفیت دا وسواس لکھاری دے فن منظر کشی دا کمال ہے۔ افسانے دے ایس بکھرے جیسے کنیوس وچ اُچار دی روپی دی اندھی رات تے روح دی دہشت دی جیویں منظر کشی تے روپیلیاں دے اعتقاد دی ترجمانی کیتی گئی اے او لکھاری دی روپی نال تے روپیلے ویسب نال گہری عقیدت، محبت تے سدھ بندھ دی نشانی اے۔ ایس افسانوی مجموعے دا ایہہ سہرا افسانہ تراپہ اچھر کیاں کڈھاو دی دلیل ای نہیں بلکہ خوف دی کالی رات اچ مقصد دا جیہڑا چندر چڑھایا گئے اونداسو جھلا سارے ڈرڈ کل دور کر ڈیندے۔ ایس افسانے دا مرکزی خیال ایہو ہی ہے جو دنیا تک اُچار روپی دی مثال ہے جتھاں قدم قدم تے بھلی پوئی دا ڈر ہے جو مسائل دے اُچے اُچے ہن۔ روپے دی روح جیہاں خوفناک دنیا دی ڈائٹیں دے تجربون دا اُکا ہے۔ بے زواری دا اندھا رہے، اکرس ہے، ترہہ ہے۔ بے انسان انہاں تو تاں دے تلے لگ تے حوصلے بار پے تاں زندگی، موت داروپ دنا گھندی اے۔ ایس افسانے وچ ساڈے واسطے ہک سنیہا ہے۔ ہک پیغام ہے جو زندگی تاں تاں وی مقصد دا ہے۔ جتو دا ہے۔ بے جتو دے جذبے تے منزل توئی جیہن عاشق ای ختم تھی ونے تاں انسان مٹی دے بے جان بوتے توں ودھ کجھ کائی۔

حفیظ خان دی مشاہداتی اکھ ہوں سچاک تے سو محصل ہے۔ او ویسب دیاں محرومیاں، بے زواریاں، کھپاریاں تے ویسی لای چاڑھی کوں ہوں کولہوں کوں ڈیکھدن، اونداسو تجربہ کریندن تے ”نیٹ زلٹ“ قاری کوں پیش کر ڈیندن۔ انسان دیاں خواہشاں، امنگاں آرزواں، سکاں، سبھاں کوں بیان کرن دا انہاں کول ہک خاص انداز ہے تے حالات دی نقشہ لکائی ایس کریندن جیویں او خود اُول کیفیت وچوں گذر چکے ہوں۔

سچا ادب آپنے ویسب دا نکس ہوندے۔ او ادب بے مقصد تے اُچائی سمجھیا

دیندے جید آپنے ویسب نال آپنے تل نال کوئی گانڈھانئیں ہونداتے او تخلیق ہوں جلدی آپنا مقام ونچا پھندی اے جیہڑی قاری دی سدھ ہن کتوں کئی جتھ اُچی ہووے۔ سرائیکی ویسب دیاں آپنیاں نوپکیاں قدراں ہن، آپنے تقاضے ہن تے حفیظ خان انہاں تقاضیاں کوں پیش نظر رکھیندیاں ہوئیاں ویسب دی آہنی زبان وچ کالھ کیتی اے۔ انہاں کہیں جاء دی اوپری تے گجری ہوئی زبان نیں درتی۔ انہاں دا لہجہ عام فہم، سادہ مراد اتے چسولہ ہے۔ ہک او ویل دی آہیا ہا جو سرائیکی افسانہ او پرے لکھے پاتے آہنی شعل ونچا پھٹا ہا۔ چنرے لفظ باقی آئے ہن، کہانی تاں دی کوئی چیز افسانے وچ نظر نہ آندی ہی پر ”ویندی رت دی شام“ اوں روایت کوں تر وڑ تے لفظاں دی کھینڈ وچ کہانی دی واری آولائی اے۔ حفیظ خاں آپنے افسانیاں وچ کہیں جاء وی علامت دیاں گھوڑیاں دا سہارا نی گھدا۔ انہاں جیہڑی کالھ وی کیتی اے جیہڑی چنڈی کیتی اے۔

مکدی کالھ اے جو ”ویندی رت دی شام“ اکیجی سکری پٹری شام ہے جیدے وچ ادب دے سارے رنگ، ذوق دے سارے سوچیلے، زبان دے یکے چرھارے فن دیاں سمیاں خوشبوئیں محفوظ ہن۔ ”ویندی رت دی شام“ ہک حساس شام ہے جیدے ہلکی ہلکی لٹاکی وچ ٹوہیے دی من تے بہہ تے، پانی بھریندیاں نیتیریں دے سر تے، ہتھ پھریندے مراد دیاں سکاں دے یکے یکے وسن، ویسب دی چنے کیتی لکی دی قربانی، روپے دی روح تے اُساری گئی مقصد بھری حیاتی دا سنیہا، تیلی پیلوان دے زل، چھوڑے چھنے رے سینکے آپا پیپ دا کچھ وچ جتھ ڈے تے کلکتی چلاو دی کاؤ تے دل نہر دی بھرتے بہہ تے ماسی دے گھر ڈوٹر ڈوٹر کچھ تے روون دی پڑ ڈو، جنت، حور تے مولوی عبدالقدوس دیاں نمکونما کالھیں دی چلیں ہمیشہ سنیدی راہی۔

تساں کہے ہووے تے مونجے پیٹھے ہووے تاں ”ویندی رت دی شام“ ڈوہک نظر

ضرور مارو۔ یقیناً تہاڑے تھوڑاں تے مُسک کھینڈ ویسی۔ ”ویندی رُت دی شام“ قارئین واسطے ہک سوکھڑی ہے، ہک تھخہ ہے تے سرائیکی ادب واسطے گھار ہے۔

16 فروری 1990ء

ظفر لشاری

صدر پاکستان سرائیکی رائٹر گلڈ ملتان

قابل

جن تے ناں تاں رکھیا سیما جمیل اختر، پرین سمیا تیلی پہلوان۔ تیلی ایس کالھوں کر اوچھو ناں دا پلوہان ہاتے اُویں اوکوں پڈ بت دے لحاظ نال پلوہان دا اکیسرے آکھیا دہج سکیدا ہا۔ تیلی پلوہان ہالی میٹرک ایچ پڑھدا ہا جو والد نے اگلے جہان تبادلو کر کھدا۔ باقی گھراچ سوائے ماء دے ہیا کوئی ناں بچیا۔ ماء بے چاری بیوہ تھئی تاں چتر دی جوانی دی آس تے ڈ۔ منہ گزارن لگی۔ تیلی دا پوہ کجھ استجھا امیر نہ ہا۔ اس کھاندا اپنیدا ہا۔ محلے ایچ ڈوہ ڈ ہی دی دوکان ہی جیہڑی پلہن ایچ ہی تیلی دے ورثے ایچ آگئی تے ایس طرحاں او پڑھائی چھوڑ تے دکان تے لسی بنا دن لگب گیا۔

مزاجا تیلی ہوں کھرا ہا۔ کہیں دی کیا مجال جو کوئی دکان دے اگوں لنگھے تے تیلی نال سلام دعا کیجے بغیر لنگھ وے۔ ایس ہٹ کڑاک تے آدھر بھا ایچ وکری گھٹ تھیدی تے آؤ جی زیادہ۔ پر تیلی دیاں مہمان داریاں دودھیاں ویندیاں ہن۔ اُوندی دکان تے صدر تے وزیر اعظم دے اختیارات کنوں گھن کراہیں، مکی ایچ بھاری ڈیون آلی جمدا رین دی جوانی توڑیں ہر شے کھلم کھلا زیر بحث آمدی۔ جتھاں آلوں دی مہنگائی دا تذکرہ تھیدا

اتھاں نگر والے مکان دی کرایہ دارن دیاں بگہاں دی سرنخی دی موضوع ہوندی تے ایس سارے بحث مباحثے اچ تیلی پیکر دے فرائض سرانجام ڈیندا۔ لسی ڈلریندے ڈلریندے اتجھی اتجھی زولنگ ڈیندا کہ یا تاں شورج ویندا تے یا ڈل چپ تھی ویندی۔ تیلی رولنگ ڈیندے ویلے کہیں رول آف بزنس یا ضابطے دا خیال ناں کریندا۔ جیس ویلے دل کیا کہیں دی تحریک التوا داکھن کڈھ چھوڑیا۔ یا موڈ بنیا تاں وڈے کنوں وڈے مسئلے دی ڈدھ پتی بنا ڈتی۔

مزے دی گالھ ایہہ جو تیلی دے مہماناں اچ، گھی محلے دے چھوہراں کنوں گھن تے وڈے پڈھیاں سمیت رینارڈ فونجی ولی محمد جیسے لوک دی ہوندے ہن۔ جیہڑے اتھاں پہنچے کراہیں چاہی دے نال نال اخبار دیاں خبراں کنوں وی گھتاں ڈیندے راہندے۔ اتھاں کہیں جرنیشن گیپ دا سوال ای پیدا تاں تحید اہاتے اتھاں سب دے ہوندے ہوئے دی تیلی دی رائے فائل ہوندی۔ پتہ نہیں اوندی خاطر داری دا اثر ہوندا ہایا سب لوک اوندی گالھ کنوں درست سمجھدے ہن کہ بھانویں جتنی متنازعہ بحث تحیدی پئی ہووے ہاتیلی داکو بیان ای بھیتریاں بھنواڈیندا ہا۔ کب دفعہ بحث تحیدی جولیڈی ڈیانا کیہڑھے رنگ دا انڈروئیر پیڈی ہے؟

اس قول کیا ہا۔ دنیا دے سارے رنگ ہک ہک کرتے ٹنک گئے پراہہ نہ طے تھیا کیا ڈیانا دے انڈروئیر دارنگ کہڑا ہے۔

کہ بکرم تیلی بولیا

”بابے او کیوں شور مچدے او۔ لیڈی ڈیانا انڈروئیر پیڈی ای کا سنی۔“

سارے ای چپ تھی گئے۔ کہیں نے ایہہ نہ بچھیا جو اوکوں ایندا پتہ کیوں ہے۔

ایں طرح کب ڈ۔ نہہ گالھ فر پئی۔ کڈھ پیلے جی ہئی یا انڈا۔ تاں ایں کنوں پہلے جو

ہک ادھ ہندہ ضائع تھی ویندا، تیلی نے فونجی داغ ڈتا جو ڈوہیں کٹھے جے ہن۔ کڈھ تاں کڈھ ای رہ گئی تے انڈے اپوں کڈھ اچم پیتے دل ایہہ سلسلہ ایویں ٹر پیا۔

گالھ کھاغیاں دی تھیوے تاں شامی دسترخوان کنوں گھن کراہیں تنور والے دے چھولے ناں تے تھوی دے سری پاوے توڑیں سارے ناں تے سارے ڈانٹے تیلی دی چونھلی تے ہوندے۔ مگر کوئی دی بچھ گھنوتے اتہ پتہ کہیں دا ہووے، سوال ای پیدا تاں تحید اکر محلے دے کہیں وڈے چھوٹے دا شجرہ نسب اوکوں بخل دتھے۔

تیلی نے عاشقی اچ ای وڈا ناں پیدا کیا ہا۔ جینا لولو برجیڈا کنوں مسرت شاہین تک سھراہیں دے فونجی تیلی دے بوئے اچ ہوندے۔ کہیں داوی بچھ گھنوتے، تیلی شرماتے آکھ چھوڑیندا۔

”یار پس کیا ڈساں۔ کجھی ہئی۔ میکوں تاں اوندیاں ادا میں نے پردن کر چھوڑے۔ ظالم نے میڈا چین سکون بر باد کر ڈتے۔ کھی کا کر دے تاں خطا ای میڈے کول آندے رہ گن۔ کہیں ویلے تیکوں ڈکھساں۔ اوندی آفر تاں ہالی توڑیں ہے پئی تے او جیہڑی ہیمالینتی ہے تاں۔ او تاں ہن پڈھی تھی گئی ہے آہدی ہئی جو میں دھر میں رکنوں طلاق گھن کھندی ہاں۔ میں آکھیا۔ دہنج ماسی، کہیں ہے کون پھسا۔ میکوں معافی ڈے۔“

کب ڈ۔ نہہ اخبار وچ خبر چھپی جو فرانس اچ ہم جنس پرستی کون قانونی شکل ڈتی ویندی پئی ہئی ہے تاں تیلی دی دوکان تے دھاڑ دھاڑ گئی۔ وڈے پڈھیاں نے اخلاقی حوالے ڈے ڈے کراہیں تمام لعنتاں فرانس ڈو بھجن شروع کر ڈتیاں تے چھوہراں جھنکراں کنوں خدا دے قہر توں ڈراونا شروع کر ڈتا جیہڑے ایں خبر تے منہ گھٹ کراہیں لگی گئی مسک اچ۔ کب ڈ وچھے کون بول بجن کراون دی جس گھندے پے ہن۔

تے یکدم تیلی گجیا۔ ہولے ہولے بولے بولے رگو!

”اے سارے مندے گالھیں تے لعنتاں آپنے کول رکھو۔ جے فرانس
آلیاں نے سن گجدا تاں ساکوں ایٹمی پلانٹ ناں ملیا۔ تے جے ایٹمی پلانٹ نہ ملیا
تاں اسماں ایٹم بم کیوں ہنز یوں۔ بھارت دامقابلہ کیوں کریوں۔“
ایہ سزا ناہاتے سارے وڈے پک پک کرتے کھسک گئے تاں تیلی آپنے سینکیاں
نال بولیا۔

”یار پک! سمجھا قانون ساڈے کول ای بن ونجے تاں ہس۔ مزہ
ای آونجے۔ ساڈے جیہاں دی تاں عید تھی ونجے۔“ تے دل تیلی ہولے ہولے
گاون لگ پیا۔

تیڈے مکھڑے واکا لاکا لاکا تیل وے

پر تیلی کول تھوڑے ڈ۔ نہاں بعد ای آونجی پسند بدلی پئی کیوں جو اخباراں اچ
”ایڈز“ نامی بیماری دے جڑے تھوڑے لگ پئے تے تیلی سارا ڈ۔ نہہ خود وی توبہ کریندا
رہندا تے ڈ جھیاں کول وی آہدا جو توبہ توبہ کرو۔ جے دی نماز پڑھی کرو جو کھتا میں ایڈز
اتھاں نہ آونجے۔ پر تھوڑے ڈ۔ نہاں بعد تیلی نے فلمسٹار پونم دا پک وڈا سارا پوسٹر آونجی
دوکان اچ لا گجدا تے دل ہس ڈ۔ نہہ رات پونم دیاں گالھیں کر کر ٹھڈے ساہ بھریندا رہندا
تے ڈ وچ کول گرم تے لسی کول ٹھڈا کریندا رہندا۔

اتھاں ساریاں گالھیں دے ہوندے ہوئے تیلی دی ایہہ عادت وی ہئی جو لگی
محلے دی کہیں ننگر نال نا کر اتھی ونجے ہاں اکھیں نو اکے پک پاسے تھی ویندا۔ دوکان تے
کوئی زانی آونجے ہاں ساریاں کول پہلے ہوکوں سودا ڈیندا تے اوہ وی ہوں ای شرافت
نال۔ دل چھوہراں کول آہدا جو یار۔ لگی محلے دی ہرزانی ماہ بھین ہوندی ہے۔

تیلی دی عمر اں ہن ترہہ کنوں اتے تھیندی ویندی ہئی۔ ماہ شادی شادی
شادی کریندی۔ کھنڈے تے آونجی تے تیلی۔ اچکل اچکل کریندا رہیا۔
”آخر توں شادی کڈن کرہیں۔؟ جنیں ویلے میں مرویاں۔“
”توں کیوں مر سکدیں اماں۔“

”ہا۔ میں تاں آپ حیات پیتا ہوئے ناں۔“
”تے ہیا کیا، میڈی دوکان دی لسی آپ حیات ہے۔ جوان سدا جوان۔“
”وے چیل میکوں آپنے پال ڈ کھاڈے۔“
”میکوں ڈ کچھ گھن اماں۔ میں وی تاں ہالی پال ہاں۔“
”توں وی سدا جیویں، پر میکوں آپنے پال ڈ کھاڈے۔“
”اماں ول کوئی اتجھی چھوہر گول آتاں جیہو جی بالکل ای بھولی تے معصوم

ہو وے، دنیا جہان دیاں بریاں نھلناں کنوں پاک۔“
تے دل ماہ شادی۔ چھوہریں دے تاں گھن لگ پوندی۔
”ہس کراماں۔ اتھاں سب کول چانڈاں تے اتھاں دے کر قوت وی۔“
”کہیں پرائی جی بھین تے الزام میں لویندے۔ جیویں تیکوں زیادہ پتہ
ہے۔“

”میکوں پتہ ہے اماں۔ ہں گالھوں تاں شادی میں کریندا۔“
”تاں دل حیڈے واسطے آسمانوں جو رکھن آواں۔“
”پتہ نہیں اماں! حوردا کر یکٹر کیوں ہوئی۔“
”چل دفعہ تھی۔ تاں کر شادی، سنہ اچوں کھرتاں تاں بک۔“
ایویں تھیندے تھیندے پنج سال پئے گزر گئے۔ ماہ شادی نہیں ایں حالت

اج ہئی جونان مردی ہئی تے ناں جیندی ہئی۔ کھنڈے تے پنے پنے ڈ۔ نہہ گزردے پے
ہن۔ تیلی کون ہن دوکان دے علاوہ ماہ دی ڈیکھ بھال دی کرنی پوندی۔

اناں ڈنہاں ہک نیگہر چھوہر نے تیلی دی ماہ دی ڈیکھ بھال واسطے گھر اج
آون شروع کر ڈتا۔ تیلی نے ماہ کنوں پچھیا تاں پے لکيا جو "شیخ صاحب دی چھوٹی دھی
ہے۔ سکول پڑھدی ہے، ڈاہویں اج۔ ڈاہی نیک تے شریف ہے، شیخ ویلے نماز
پڑھدی ہے تے میڈی تاں ہوں خدمت کریندی ہے۔" ایں توں اہوں ماں کجھ
آکھن چاہندی ہئی پر آکھ نہ سکی۔

تیلی نے غور کیا تاں معلوم تھا کہ چھوہر واقعی شریف ہے جس ویلے او آندے
تاں اوکوں اکھ چاکے نیں ڈیہدی۔ چپ چاپ، بوچھن دی ہنکل مار تے ماں کوں
نکھلتے غرویندی۔ پر تیلی آوند انیگر پ ڈیکھ تے دتا پنے ویندا پر ماہ کوں کجھ ناں آہدا۔
پر ہک ڈ۔ نہہ ماہ نے صاف صاف آکھ ڈتا۔

"جیل توں شادی کر گئیں، ناں تاں میں مر نہ سکھاں تے تیکوں ہتری دھاراں
دی کانیاں بخشیاں۔" تیلی پریشان تھی گیا۔

"پر کیندے نال ماں!۔"

ماہ نے عادت دے مطابق ناں گنڈے شروع کر ڈے، گنڈے دے گنڈے جنیں
ویلے چپ تھی گئی تاں تیلی بولیا۔

"تے ہئی ماں!۔"

"تے رشیدہ۔"

"رشیدہ کون۔" تیلی نے میاں تے پچھیا

"ایہا شیخ صاحب دی دھی۔ جیہڑی میڈا دھیان رکھی راہندی ہے۔"

"اماں۔۔۔ پرادتاں۔۔۔ اوہاں ہال۔۔۔ پر او میڈے نال شادی کر گئیں؟"
"توں ہاں کر۔۔۔ کیوں نہ کریں؟"

تیلی نے ہا کر ڈتی تے ماہ دے بوتے اج ولدے سروں روح پنے گئی۔ گھردی
مرمت کرائی گئی، نویں رنگ روغن تھے تے رشیدہ تیلی دی کنوار بن تے آوندے گھر آ گئی
۔۔۔ تیلی دی زندگی اج بہار آ گئی۔

رنگ روپ کجھ ایں طرح چڑھیا کہ پڑھپے دیاں نشانیاں اوڈھرتھیں شروع تھی
گیاں۔ کالج مہاڑ تے انھن ہا ہون اج ای جوانی آ گئی تے سب توں وڈا انقلاب اے
آیا جو تیلی جینے کڈا ہیں منہ دھوون اج ای باقاعدگی نہ رکھی ہئی ہن وڈے ویلے انھدا،
دھوتی تے صرف بنین راہون ڈیندا۔ مونڈھے تے کنگ سائز تولیہ بنیہا، ہک جتھہ اج
تیل دی شیشی تے ڈو جتھہ اج صابن تے شیمپو دی شیشی ہوندی۔

حمام آلا آہدا۔

"سرکار! تیل صابن تاں ناں چلایا کرو۔۔۔ حمام اج سبھ کجھ صاف ستھرا
ہوندے"

پر تیلی آہدا

"یار آپنے گھر دے تیل صابن دی کالج ای کجھ ہئی ہوندی ہے۔"

تیلی دے گھر کنوں حمام ہک فرلانگ پرے ہاتے آہہ اج تقریباً پندرہاں
سولہاں دوکاناں ہن۔ تیلی ویندے ہوئے وی تے آندے ہوئے وی ہک ہک دوکان تے
ڈکدا۔۔۔ حال حوال پچھدا، ہٹ کڑاک لیندا۔

کوئی آندا ویندا ملدا تاں آپ کنوں آپے اوکوں سلام کریندا۔ نور حضور دے
ویلے گھروں نکلتا تے جنیں ویلے سبھ پوٹے میزے تے آوند تاں دھاتے گھر ویندا۔ کجھ

ڈیہناں بعد سردیاں شروع تھی کیاں پر تلی دے آون وُجھن اُج کوئی فرق نہ پیا۔ ہک
ڈیہنہ کوڈ وُحلوائی پول ای پیا۔

”یار تلی اُٹن تاں سردیاں آگن — آپنے آپ تے نیں تاں ساڈی بھابھی
تے ای ترس کھا، روز تاں دھاتا کر —“

”کیا کراں یار — جوانی ڈاہدی سانجھ سانجھ کے رکھی ہی — ہن نی
سنھلیدی“

اڈے رشیدہ دے وی معمولات اُج فرق آکيا۔ تابعدار تے فرمانبردار رشیدہ
ہن سارا ڈیہنہ کھڑے تے پئی اہدی تے آساں بھیدی راہندی۔ ماہسترے اُج پئی
بکھ تریہ کنوں کمر لاندی راہندی۔ ماہ کڈن تو خریں برداشت کریدی۔ آخر گھر اُج ہک
ہک تے حج حج شروع تھی گئی۔

”میں تاں آپنے پتر دے نصیب خود ساڈے چھوڑے جوتیں جی آفت کوں گھر
آسٹیا۔“

”نصیب تاں میڈے ستر کن جو مردے پلے پئے گن۔ سارا ڈیہنہ بل اُج
جی راہندی ہاں تے صلے اُج لعنت ملدی ہے۔ پلو حان پتر کوں آکھ تیکوں ہپتال پُچا
آوے۔ ہن توں میڈے وس داروگ نوی —“

”آون ڈے جیلے کوں۔ آج تیکوں کاغذ نہ ڈیوایا تاں میڈا تاں ای کاہنی۔ کھر
یہ بخشیاں اوکوں —“

”روز ڈراوے ڈیدیں۔ ڈا تاں ڈکھ — کاغذ —“
تے ول روز ای معاملہ ٹھنڈا تھی ویندا — پر ولدے ڈیہنہ اُوہا تو نکار۔
ہک ڈیہنہ تلی موقع تے جج گیا۔ اُونے آندے ای ہک ڈوں ہتھ رشیدہ کوں نکا

ڈتے۔ تے دل ماہ تے رشیدہ، ڈوباہیں بھاں بھاں کرتے روون پے گیاں۔
ماہ تاں رو رو تے چپ تھی گئی پر رشیدہ گھروں نکل گئی۔

تلی خود تاں نہ گیا — پر پتہ کروائس تاں معلوم تھیا جو رشیدہ پیکے ای کاہنی
مُجی۔ تلی دے پیراں دی زمین، اسان تھی گئی۔ آپنے طور تے ہوں کولیا تے ہوں کول
بھال اُج رشیدہ دے گھر آلیاں کوں وی خبر تھی گئی جو اُندھا چار ڈیہنہاں توں پتہ کوئجی۔ ول
تاں ایہ گالھ پورے محلے اُج کھنڈ گئی۔ جتنے منہ احتیاء کالھیں۔ سس نوہنہ داجھیڈا بنیاد
بنیا۔

کوئی اکھینڈ آپنے کہیں یار ناں نس گئی ہوئی جو گھر اُج زیور کپڑا کچھ چھوڑ تے
کاہنی گئی۔

کوئی آہا شریف چھوہر ہی۔ انھاں ڈوباہیں ماہ پتراں نے کپ تے کٹھائیں
پورے تے جرم لکاؤن واسطے مشہور کر ڈتے جو رشیدہ نس گئی ہے۔

شیخ صاحب نے ڈو جھی گالھ دالیقین کریندے ہوئے تلی پلو حان تے اُوندی
ماہ تے قتل دا پرچہ کراڈ تا۔ پولیس تفتیش واسطے گھر پُچھی تاں تلی بھج گیا پر ماہ جیندی روح
ہک عرصے کنوں پھاتی ہوئی ہی، پولیس دی وردی ڈیہدے سارا ی پرواز کر گئی۔

تلی کوں ماہ دے مرن دا پتہ لکیا تے اے وی جو اُوندے خلاف رشیدہ تے قتل دا
پرچہ تھی گئے تاں اُونے نیلا تھو تھاپی گھدا — پورے محلے اُج ماتم دا پیرا پئے گیا۔
ڈوباہیں دے جنازے جون دے بعد تلی دے گھر کوں تالا لاڈ تا گیا۔ تلی دے گھر کوں
تالا کیا لکيا، سارے محلے دیاں خوشیاں کوں تالا لگ گیا۔ لوک ہن وی کٹھے تھی باہندے پر
چُکے پٹانے واسطے کانیا، بلکہ تلی دی بربادی تے افسوس کرن کیے۔

پر — شیخ صاحب دے گھروں ہالی توڑیں رشیدہ دی ماہ دے وسن سنیدے

راہندے ہن، کیوں جو ہالی توڑیں رشیدہ دی لاش نہ لکھی ہی تے پولیس نے وی فائل دبا
چھوڑی تے دل لوک دی ہولے ڈاہڑھے ایں واقعے کوں ٹھلے گئے۔

ہک ڈ۔ تہہ یکدم لوکاں دے منہ ول کھل گئے۔ رشیدہ کہیں لے تونگے گھر وناں
ولدی آئی۔ لکھے اچ اڈوں کنوں اڈے خبر کھنڈ گئی جو اوہ پہلے اوند ایا رتے ہن پنے ہس۔
تلی دی موت وی خبر رشیدہ کوں دی ہی تے عدت دی مدت گزارن دے بعد اُونے نکاح
وی پوا گجد اہا۔

رشیدہ کوں ڈیہدے سارا ای اوندی ماہ خوشی نال دھاڑیں مار مار تے روون لگ
پئی۔ تھوڑی دیر بعد اوندے گز لاث، کاوڑ اچ بدلے گئے۔ اُونے رشیدہ کوں ڈوں تھوڑ
مارن شروع کر ڈتے۔ وال پٹ گجد وٹس، تے چا ناں مار مار تے اوندیاں گھبیاں انگارے
کر ڈتوں۔ رشیدہ وی بلکن لگ گئی۔

”ہڈ ساڈ ساموئی۔۔۔ توں ایہ کیا کیتو۔ ماہ پیو دی عزت دا جنازہ کڈھ چھوڑیو۔
تیکوں ذرا وی ترس ناں آیا اناں ڈوئیں تے۔ کیوں کیا بے غیرت ڈسا کیوں کیتو؟
رشیدہ روون لگ پئی۔

”اماں۔۔۔ میں۔۔۔ کیا۔۔۔ کیا کریندی۔۔۔ اُو۔۔۔ اوہاں شروع
کنوں ای شادی دے قابل کاہنا ہا۔۔۔“

(1985ء)

تن من سیس سر پر

جام مراد دی ملک تاں ڈوں چار کٹے ہی تے ماہ پیو دی مر گئی ہن پر مردے
مردے ہک گھانواں اوندے گل وچ پاگے۔ پلپے جئے دی اوجھ کھر جنداں اوندے واسطے
گھانواں ای تاں ہی۔ اوندے چاچے دی دھی ہی۔ جیں واسطے مراد نے وی چپ چاکیتی۔
جیئیں ویلے توڑیں ماہ پیو جیہدے رہے اوکھی سوکھی گذران تھیدی رہی پر ہن تاں مراد کوں
جنداں نال گالھ کریندے دی کرسنت تھیدی ہی۔ لکھ لپے اڈے تھیدا، لڑائی تھیدا
کریندا۔۔۔ پر جیئیں ویلے کالے گوشت دا پلپٹا پہاڑ سینے تے سوار تھی ویندا تاں جوانی دا
صدقہ کڈھنا ای پے ویندا۔ ہن جھک تان وچ ڈ۔ جبہ گزردے ویندے ہن۔

جام مراد خود دی ہوں خوف صورت ہا پر کجھدا خود کوں یوسف ثانی ہا۔ خدا نے کرم
کیا جو چڑی ذرا چنی تھی پئی متاں پنے ڈ۔ تہہ کوں وی بال ڈ راوے ہا۔ پراہیدہ گالھ ہی ہے
جو جوانی سارے عیب نکاڈیندی ہے۔ چھوٹا موٹا کان قصورتاں گالھ ای کا کہنی، وڈے
وڈے لائیکے پورے راہندن۔

مراد کے لاء وا ای کھاوٹ پیون دا مچتی ہا۔ ایڈے اُوڈے منہ ماری رکھیندا ہا۔

جس سائے جوانی چڑھی تاس ڈاکا جوان بن گیا۔ جس ویلے شے دج توئی چنی چنی کوں
ذید اتاس سارے سوئنے اوکوں آپنے سامنے گھاہ کچھدے جا پدے۔

منتر تنتر تے منخل دھاگے دی ٹھکر اوکوں ورٹے اچ ملی جی۔ پو آوند منخل
دھاگہ دی کریند ابا۔ ایس نے وی ڈوں چارگر یاو کر گھدے۔ چنے کانڈ تے سولھا خانے
بنا جاندا ابا۔ چڑھدے دے درد و اجیہو حاضرت پڑھدا ابا اوتاس ہوں ای کار کرتے مشہور ہنس
پرول دی آٹھے ویلے ڈکار اختیار ہو۔ باجو کالی بلا دے دفع کرن داتاں اوندے کول منتر
جاتے تاس کوئی پھل دھاگہ۔ کب دفعہ کالے کھرے دے سری پاویاں داتے کالے کھڑوئی
سری آلا نونا کر چکیا با پر قصیدہ اکھ دی نہ با۔ کہیں کہیں ویلے ہوں ای مونخار اتیہو۔ ہاتے
گھر دے پاہروں چل تے پہدے تے جھولی چاڈے ہا۔ ”اللہ سس آں۔۔۔ ایس رات
دی ماہ کوں آپنے کول سہ گھن تے میڈے واسطے روئی دی چاشنی رات دی شہزادی کج
ڈے۔

قسمت مراد تے مہربان تھی ای گئی۔ اوندی اے سک جلدی پوری تھی گئی
جنداں مر گئی پرویدے ویدے مرادوی ڈوجھی شادی دی سک تے پانی بھریندی گئی۔
اوندے مرادوی زورے مساکیں دی ڈتی ہوئی خیرات، چیکدی رزودی زندگی دی صورت،
مراد کوں واپس کر ڈتی۔

پیراں ڈتے۔۔۔ اوندہ پہلا تے آخری بال ہا۔ مراد واسطے اے نواں گھانواں
پیلے تھوں دی بدتر تھی۔

اوں نے کچھو کچھو جنیں خواب ڈٹھے ہن پر پیراں ڈتے دے آون تال سارے
لیراں لویراں تھی کے۔ مراد، تقدیر دے لکھے تے کب دفعہ دل رو دھوتے چپ کر گیا۔ ہن
جس ڈتے ای پردیش دی ہوند۔ ڈتے ہئی۔۔۔ حیاتی نویں نورزن لگی۔۔۔ لمبیاں

لمبیاں راتیں ونٹ شفت بھر و۔۔۔ ناز سے بات آپ کنوں آپ دھنساں دی آوندی۔۔۔
پرہیز تاس صرف سہرائی تھی سکد ابا۔

دتی داوا سی کاموں۔۔۔ شہر چوں چوکیداری دی ڈکری توں چسپی تے آیتے
شہر دیاں وڈیاں وڈیاں کھیاں وچ راہوں آلیاں حوریں دے جوین جوانی دے رنگ
برنگے قسے تال چا آیا۔۔۔ مراد کوں اوندے اے قسے کچھ ایس طرحاں چسولے کر کر سٹائے
کہ مراد دیاں لیاں ڈھے پیاں۔۔۔ صبر و این تر تے گیا۔۔۔ تے اوڈ و جھڈ۔۔۔ ہند،
پیراں ڈتے کول تال لاتے، کاموں داتھورایت تھی، شہر ڈو ڈکری کرن زریا۔۔۔ شہر و نجن سیتی
اوں دی چوکیداری مل گئی۔۔۔ چوکیداری دی کب آجھی کوئی وی جلی جتھ کر کئی ملازمت
پیشہ دیگر کس کھیاں تھی راہنیاں ہن۔ ستارہاں اٹھارہاں تاس ہوں ای۔۔۔ کب کنوں
ودھ تے ہئی سوئی تے جوان تے اوچیں طرح سورے بن نمون تے آپنے دفتر اں دو
ویدیاں۔۔۔ مراد اچھی خرخر ذید اراہندا۔۔۔ تے بھند۔

”رب سس آں۔۔۔ ساریاں سوہنیاں حوریں شہر وچ ای کھیاں کر چھوڑے
نیں۔ اٹھاں وچوں کب اودھ میڈی دتی ای کج ڈیو یں با۔۔۔“

مراد کوں اونٹن گریں اسمان توں لٹھیاں پریاں جا پدیاں۔۔۔ جیہڑیاں تپیاں
تپیاں لال انکار تھی آپنے آپنے سہپ دی بھا، اچ سڑ دیاں نظر آندیاں۔۔۔ اُتاس دا
بھرواں بھرواں دیند اجو بن ڈکھ کر ایں مراد دا تر سادول۔۔۔ دھر کن دی حد توں شپ ویندا
۔۔۔ پراو کچھ دی تاس ہاں کر سکد ابا۔۔۔ ایس ہوشل طرحاں دی کوئی دی گھرائی پڑھو کول
بگی جیہڑی ہرویلے مراد تے ڈنڈ کوری سکی رکھیدی تے باہر لے درکنوں اوندہ اندر آون بختی
تال، کج چھوڑنیں۔۔۔ مراد کوں ایسہ پڑھو اصلوں زہر لگدی۔۔۔ ”جنداں دی بھین
تاس ہووے تاس۔۔۔ رتیاں مرچاں لائی رکھیدی ہے ہرویلے زبان دی چو بھتے۔“

مراد دواؤں نہ چلدا ہا۔۔۔ جو ایس ہڈ ہڑ کوں غُستان ہنچا آوے۔۔۔ پر ہر
ویلے تاں ہر سبک پوری نہ تھی سبکی۔۔۔ مراد کوں گاموں دے سزائے سارے چسولے
تھے، پھوک لگن لگ پئے۔ او اتھوں بچ وٹے ہا جے اوندی آؤ جی کوئی آدن آلی دھوبانی
نال نہ تھی وٹے ہا۔

اے وی مرادی وی قسمت والکھیا ہا جو ایس دھوبانی دارنگ وی لوڈھ کنوں کجھ
چوکھائی رنگینا ہا۔۔۔ جنداں دی طرحاں۔۔۔ ایندے کنوں وی اُونے دل چا گھدا تے روہی
دی چانٹی رات دی شہزادی داداں نہار بن گیا۔۔۔ کہ کڈھائیں تاں مٹلاں رانی آسی
تے اوندیاں ترسیاں سکاں تے ساوَن دی جھڑی بن کر ایس ٹھڈیاں ٹھڈیاں پھوآراں
آپسی۔

ایہا تاں گھٹکھیدے۔۔۔ ویہ سال گزر گئے۔۔۔ مراد نے دل وچ آون
والے ہر خیال، خواب تے سب کوں گھوگھاڑے تے مندھ کراہیں۔۔۔ اے ویہ سال
گزارے ہن پر روہی دی چانٹی رات نے، چانٹی رات دھوتی کہیں شہزادی کوں مراد دواں
پھٹیا۔۔۔ ایس لمبی تاں گھٹے مراد کوں اُچار ہنچاڑا۔۔۔ سر دے وال چنے تھی گئے تے اوندی
چنی چڑی بھوری تھی کراہیں۔۔۔ جاجا توں کٹھی تھی تے جھڑیاں بن تے لٹک گئی۔
جوانی دا گھاڑ جو ان بن بھو گوی ہر بن گیا ہا۔ آکڑے تاکڑے بت دی جا، گئی چیل تے
ڈنگیاں بیڈیاں نے گھن گھدی۔۔۔ ہر شے تے ہڈ چھپے دارن ہا۔۔۔ پر اوندیاں
سوچاں اُنویں دیاں اُنویں جو ان بن۔۔۔۔۔۔ اوندیاں اکھیں وچ چکار دی اُنویں ہا۔
ہوشل آندیاں دیندیاں نویاں ننگر چھوہریں ہالی وی اوندیاں اکھیں راج جھات کرن توں
کڈھویندیاں ہن۔۔۔ پر مراد دابت ہن اوندیاں سوچاں نال ناں ٹر سبدا ہا۔ کہیں ننگر کوں
ڈیہداں دل دے نال نال اونداسارا بت وی ڈکن لگ پوندا۔

کڑحدے کڑحدے ڈ۔۔۔ جہ گزروے پے ہن۔۔۔ پیراں ڈ۔۔۔ جو ان تھی گیا ہا
۔ بالکل مراد دا پچھاواں ہا۔۔۔ اُنویں ڈاگا جو ان۔۔۔ چنی چڑی تے کٹرا پڈ بت۔۔۔ پیراں
ڈ۔۔۔ مقدر دا وی کٹرا ہا صرف ایس حد تک کہ ہوشل راج رہن آلیاں ننگر یں چھوٹے موٹے کم
کار واسطے اوکوں اندر سب گھنندیاں تے اُو ایس بہانے پک پک کمرہ پھر دادارا ہوے ہا۔
مراد ایہ سارا کجھ ڈیہداں تاں تڑپ تے رہ دیندا۔ مقدر دے اندھارے تے اوکوں روون
آندا۔۔۔ جنیں ویلے اصولوں جے دے ساتھی گیا تاں نوکری چھوڑ کراہیں واپس وستی ول آیا۔
پیراں ڈ تے ہوں تے تر وائے پر پیو دے اگوں اوندی دال نہ گھی تے اوکوں وی پیو
دے نال وستی راج آونداں پے گیا۔

مراد دے پرلے کوٹھے اُنویں لاتھے ہن جتھوں اُو آئی جوانی گھن کے گیا ہا
تے ہن ہڈ چھپے دیاں بیڈیاں دی مٹھ چاتے واپس آیا ہا۔ نکلیاں نکلیاں ہالڑیاں جھاں کوں
پگڈوٹھے ڈیکھ شہر گیا ہا۔ ہن اپنے ہالاں کوں جھوٹیدیاں دیاں ہن۔
مراد سویرے سویرے اٹھے ہاتے وستی دے ٹوہٹے تے وٹے تے بہہ راہوے ہا جتھ
کردتی دیاں ننگر یں پانی بھرن آندیاں ہن۔ مراد کوں ڈیکھ تے او اوندی دعا گھن تے سر
تے ہتھ پھروان آونجن ہا۔ انھاں دے بھرویں جو بن تے سینہ راج پس ہوئی وان دی کھٹ
واگوں جھکی تھوڑی جوانی کوں ڈیکھ تے مراد داول یکدم دھروکڑی لاڈیندا تے سارے بت
وچ کبات پئے ویندا۔۔۔ بھیاں تریاں سکاں کوں ریل میل کرن سانگے او انھاں دے سر
تے ہتھ پھرندا، چیل توڑیں گھن وٹے ہا جتھوں ننگر دابت نویں پوڑی چڑحدے پر ایس
توں اگوں اوند اپڈھات ڈک ڈک کے ارداساں کرن شروع کر ڈیندا۔ ننگر یں دیاں
اکھیں راج اپنے واسطے احترام تے عقیدت ڈیکھ تے مراد کوں اپنے آپ توں نفرت تھیون
لگ ویندی پر بے چاریاں چھوہریں مرادوی ایس حرکت کوں وی اونداسر تے ہتھ پھیرن سمجھ

تے قبول کر گھنڈیاں۔

دل تاں ایہ مراد دی روز دی ہیلک بن گئی تے اوکوں پیراں ڈتے دی شادی دا خیال وی بھل گیا جو جیہڑے دے تے او اوکوں شہراچوں کھن آیا ہا۔ کافی مدد کر گئی تاں پیراں ڈتے کوں خود ای بے حیا بنز ناپا شادی دی کالھ کرن واسطے۔

کھیں چنگی چھو ہر دی گول دا بہانہ کرتے اُونے پیراں ڈتے کوں ولادون دی کالھ تاں کیتی پر جنیں ویلے پیراں ڈتے ایہ آکھیا جو او بازو گولی کھڑے تاں مراد کوں نال آلی وتی وُجھنا ای پئے گیا۔

چھو ہر جنیں ویلے باریک بو جھن دا گھنڈ کڈھ کراہیں مرادے دے پیریں کوں جھلاون واسطے آئی تاں مراد ہوا تھی گیا۔ ایہ تاں بالکل اوندے خواہاں دے دا نگہ ہی رومی دی چانچی رات دی چانچی اچ وحاتی دھوتی شہزادی اُوندا بانی غلابی رنگت اُوہو یک نقشہ تے بالکل اونویں پولی دے تالے دا نگوں جھکیا جھکیا بت چیدیں اُوندیاں سوچاں پہلے لکھیاں یں بن۔

رومی دی چانچی رات نے آجی شہزادی اتھ آسٹی ہی مراد دیاں اکھیں دی لاث ہی اچی تھی گئی۔ اُونے کہہ دیاں کہہ دیاں ہتھاں نال چھو ہر دے سر تے جھ پھیریا۔ چھو ہر دا تاں سکھاں لدھی ہا۔ چھو ہر دے پیو نے بازو ڈیونا کر گھدا تے اوہ شادی دا معیاد ہدہ کے گھر آیا۔ ہڈ چپا ہک دفعہ دل تنگشی نے کر لاوے دے گھان وات آکھیا ہا۔

پیراں ڈتے پر بچ گیا۔ سکھاں لدھی گھر اچ کیا آئی، رونق ملے جاگ پئے۔ گھر دیاں کندھیاں مسکدیاں تے درد رواڑے جھریں پیندے چا پدے جتھ ہر ویلے پیراں ڈتے تے سکھاں دیاں کھلاں رنگ کھنڈا ڈتے بن۔ سکھاں لدھی آپنے گھر والے توں

ودھ کراہیں ہڈ سڑے مراد دا خیال رکھیدی۔ اوچھیدی کیڈ لہڑا ہے شوا، اوکوں تاں بخدی سمجھنے آرام چاہیدا ہے۔ سویرے سویرے تاں اوں بھمن پکا یوے تے جنیں ویلے اولی دے مگر دا چھیکوی ٹھٹھ جوکا گھنے تاں سکھاں اوکوں حقہ تازہ کر کے اُن ڈیوے۔ مراد موڑھے تے پہلے کراہیں کپڑیاں دی جھکاڑاچ پنولیاں پیندی اوندی جوانی کوں حسرت نال تازہ پوے ہا۔ سکھاں لدھی کوں مراد دیاں نظراں آپنے بت اچ نمے دا نگہ جھن کریدیاں محسوس قصیدیاں۔ پر اوں مراد دے جھکیڑے واسطے تے اوکوں مروڑے ڈیون آپوے ہا۔ جنیں ویلے سکھاں دے ہتھاں دا کولا کولا سکھ مراد دیاں ہڈھیاں ہڈھیاں وچ سدا تاں اوندے اُتے قیامت جنی لگھ ویندی۔ ایہ سارا کچھ مراد واسطے عذاب تے پتچا کنوں گھٹ نہ پاراں توں ودھ عذاب اوکوں اُون ویلے سہو خواں پوندا۔ جنیں ویلے رات دے کھیپے وچ نال دے کوٹھے اچوں سکھاں تے پیراں ڈتے دیاں کھلیاں لمیاں تے اُچے جھکے پھکا رسندا۔ ڈیر سارے دھوویں اُوندیاں پڈیاں کوں ڈنکن شروع تھی ویندے۔ اُوندا ہڈ حادل ٹورن توں انکاری تھیون لگ پوندا۔ او اوکوں کچھ دیر بیجا ہدا رکھن واسطے ڈوہا کیں کناں اچ انگلیں ڈے کے باہروں نکل آندا۔ محرومی دے احساس نال بھجوں وہے وہے اوندے چہرے دیاں جھڑیاں کوں پساوون لگ پوندے۔

ہک ڈنہ پیراں ڈتے پر لٹے سکھیاں کوں ملن واسطے شہر ٹر گیا۔ یار دوست ملے تاں انھاں نے زورے مسائیں اوکوں رات نکا گھدا۔ اُوے جنیں ویلے ڈنہ ڈھل گیا تے پیراں ڈتے ولایت کھیپے دے ڈرکتوں سکھاں نے آجی کھٹ مراد دے کوٹھے اچ مست گھدی تے دل کھیں بن کراہیں سم گئی۔

ہڈ حمار او سولی تے لٹکھا کھڑا ہا۔ اوندی حیاتی دا خواب، جیدے خیال وچ اُونے زندگی گزار ڈتی۔ جیدی سک وچ اُونے جوانی دیاں سک کوں مندھ چھوڑیا ہا

_____ سکھاں دے ویس اچ اوندے سامنے بے سدھ پیا با _____ اوندے دماغ اچ
 چٹکاں جیاں لگن لگب گیاں جو او اگوں تے ودھ تے آئیاں ترسیاں سکاں دی ساوٹی
 کر چھوڑے۔ جیندے واسطے اُونے آئنی حیاتی دا تے لاجھوڑی، اوکوں بائیس وچ قابو کر
 تے بجن چھوڑے۔ اوکوں روکن والا کوئی نہ ہا۔ اوکوں گنا و کبیرہ دا خیال آیا _____ اُونے
 لاجول پڑھی۔ تے ول تکھے تکھے منتر منتر پڑھن لگیا _____ اوکوں تاں سارے منتر بھل گئے
 ہن۔ پھل دھامہ کرن واسطے اُونے انگلیں نال ہوا وچ سولھاں خانے بٹا دن دی کوشش
 کیتی پر اوندی انگل سکھاں ڈوا اشارہ ہن تے مندر پہ گئی۔ سکھاں دا جوانی دے سانچے
 اچوں نکلیا ہویا _____ بھرواں جسم اوندیاں بھتیاں ہو یاں رگاں اچ خون دی نور کوں
 چھانے مریندا پیا با _____ تے دل مرادوی زبان برف کیا تھی دماغ اچ صرف روی دی
 چاشنی رات وی شہزادی دا خیال رہ گیا، اکھیں اچوں لے نکلیں لگے تے اوندایت ہو لے
 ہو لے تھڑکن لگ پیا۔

اوکھت توں اُٹھی کھڑا تھیا _____ اکھیں دے چ اندھارے اچ ہیا دی رتارتا
 سیک کنڈا دن لگب گئے ہن تے اوندایت ٹھرتے برف آلی کار _____ تھڑکدا پیا با _____
 جیویں تیز اندھاری وچ ہوئی کھا دا دن لوڈے کھاندے۔ اوندی وریاں دی سیک پوری
 تھیون آلی ہئی _____ منزل کوں لیڈائیڑے ڈیکھ تے مراد اول ٹھاکے کرن لگ پیا _____
 جیندے وچ ترتیب باقی نہ رہی ہئی۔ اوندے پورے بت دا خون نچر جج کے اوندیاں
 اکھیں اچ آ گیا _____ ڈیوے دی لاٹ پھوں ای مدھم ہئی۔ سکھاں نے مندر اچ لت مار
 تے کھیں لہا گتیا _____ مراد کوں ایویں لگیا _____ جیویں شہزادی آلساں بھنیدی ہئی ہو دے
 تے او اوندے اُتے جھکا تھنیدا گیا۔ بکدم دھڑام دی آواز نے مراد دے دل کوں ہمیشہ
 واسطے جمل گھدا۔ فرش تے ڈا ہون والے تھاں دے نال او خودی کھٹ دے نال ڈھے پیا

_____ کھڑکاسن تے سکھاں دہل تے اُٹھی پٹھی۔ سامنے جو کچھ تھیا پیا با اُونے اوکوں پرا کر ڈتا
 _____ وڈے دیکوے دے نالوں بھجی ہوئی لہی دے علاوہ ہڈا مراد، ہو یا ہو یا، فرش تے
 ڈٹا آئیاں اودھ کھلیاں اکھیں نال اوکوں اینویں ڈیہدا پیا با جیویں جتے دے سولے بھرنیدا
 ڈیہدا ہا۔

(آپنے کب اردو افسانے دا ترجمہ)

گالھ تان کچھ ایہو جی تان ہی پر چاء دی پیالی توں طوفان کھڑا تھی گیا۔ او شہلا
نال میڈی پہلی باقاعدہ ملاقات تھی۔ باقاعدہ ایس واسطے کہ اوندے نال تعارف تے اظہار
دوستی دے بعد میں اوکوں کئی دفعہ چاء دی دعوت دتی۔ پر او ہر دفعہ ڈٹے کو جھپٹے نال
نال گئی۔ ایہہ ہی گالھ کہ میں جتنی طور تے بد صورتی کوں ناپسند کرینداں۔ پر میں
دل دی ہار نہ منی تے آخر شہلا نے چاء واسطے ریوالونگ ریسٹوران آون داویلا ڈے ای
ڈٹا۔

ایکوں میڈی بد قسمتی آکھو کہ چاء آون تے شہلا نے اصرار کیا کہ چاء اوٹھیں۔
میکوں کیا انکار تھی سبکہ ابا جے اوندیاں انگلیں داسیک دی چاء اچ زل ویندا پر گالھ اتھاؤں
دے نہ گئی جو نہیں ویلے اوندے کپ اچ پہلے کھنڈی، دل ڈوہ تے دل اوندے اچ قبوہ ملاون
شرون کر دتا۔ میں لکھ ماشقی تے کیا بویا سہی پر ذوق دی کہیں شے داناں ہے۔ میڈا الا خود
بخورنا چا تھی گیا تے برداشت داناں ای ذہن وق تان رہیا۔
”میکوں ایں طرے چاء داناں بالکل پسند کوئینی۔“

”پر کیس طرح۔“
”ایں طرح کہ قبوہ اچ ڈوہ رلاون دی بجائے ڈوہ اچ قبوہ رلایا وئے۔“
”پرینٹ رزلٹ (net result) تان کوا ای ہوندا ہے جو چاہن دیندی ہے۔ ایہ دی
ڈیکھنا چاہیدا ہے جو بندی کیوں ہے؟“
”تے دل تھی کیا گیا۔“
”میکوں کریت تصیدی ہے۔ کٹھن جی تصیدی ہے۔ ڈرگہ ہے۔“
”یا اللہ۔۔۔ پر کیوں۔۔۔“
”ایویں جو کیر۔۔۔ سو جیلے دی علامت ہے تے قبوہ اندھارے دی۔ جے
سو جیلے اچ اندھارا زلایا وئے تان۔۔۔ شام تصیدی ہے تے دل رات بن دیندی ہے
۔۔۔ موت دی علامت۔۔۔ تے میکوں رات کنوں ڈرگہ ہے: آتے جے قبوہ اچ
کیر رلایا وئے تان اندھارے اچ سو جیلا کھلدے، تے جس ویلے اندھارے وق
سو جیلا کھلے تان سویر تصیدی ہے، سویر۔۔۔ جیہڑی زندگی ہے۔۔۔“
”میکوں تان شام بھاندی ہے۔۔۔ سانولی سلونی۔۔۔ دل کریندا ہے۔
آٹنویاں دوں ولدے دیندا ہے پکھیاں دی جھار اچ رل مل وچاں۔۔۔“
”شنت تیکوں پتہ کائینی جو آپنے اصل ذوونجن۔۔۔ موت سہیندا ہے۔“
”کتنا اکروہ تے گھنیا ہے تیرا فلسفہ۔۔۔ میڈا شام دا بیج برون کر۔“
”خفت توں سویر ذہنی کائینی۔“
”ہک دفعہ ذہنی ہی۔۔۔ جنیں ویلے گرمیاں اچ اے ہی بند تھی گیا با۔ بالکل
ای وابیات تھی۔ اکھیں پوری طرح کھولن واسطے دی پورے بت دی توانائی خرچ کرنی پئی
ہی۔۔۔ جنیں ویلے جو شام کوں ایویں نہیں ہوندا۔“

(اَفَ مِذَّ اللّٰہِ اِیْذُ الْاِخْتِلَافِ)

”سوری میں نہ جانو داہم جوتوں میں غلطی کیتی ہے۔“

”میں لعنت بھیجندی آں تیرڈی غلطی تے تے تیرڈے بگلے سزے
فلنے تے۔“

شہلا کوڑ پچ تے اٹھی تاں میر موندھی تھی گئی چاء قالین تے دہنج پئی تے
بک اودھ تھاں وی ترٹ پیا۔ چاء نہ بیون دا تاں کوئی افسوس نہ با پر بال اچ پٹھے لوکاں دیاں
نظراں دے وار بست تے تھلید اچیریں ای ٹریا ساٹے نیشل لائبریری دا بورڈ
نظر آیا۔

ہونہہ! کچھی وابیات جا ہے جتھ ہر قسم دے گڈاں گھوڑے گھا کھاؤن آویندن۔
تے او شہلا وی تاں پہلی واری میکوں اتھائیں ملی ہی بدوق کوڑھ مغز
آخر میں اوندے نال تعارف ای کیوں حاصل کیٹا ہا۔ یاد آیا جو ہر اوندے سرخ
ٹماٹر جیسے مکھڑے اُتے نیلیاں نیلیاں اکھیں دا ہون ہا۔ وجہ ایہہ وی کاہینا ہی بلکہ ایہہ
ہی جو میڈارنگ وی ٹماٹر جیا ہے تے اکھیں وی نیلیاں ہن۔ کالج دے زمانے وچ بک
چھوہر تے دل آ گیا۔ پر اُونے ایہہ آکھ تے ڈٹاؤے چھوڑیا جو نیلیاں اکھیں والے
مکارا تے دھوکے باز ہوندن گھر آتے کافی دیر توڑیں شیشہ ڈیڈا رہیا پر اُون
چھوہر دی گالھ دا جواب کھائیں لکھیا ہو یا نہ لکھیا۔

ول یونیورسٹی اچ بک ہی حسینہ نال گالھ وات چلاؤن دی کوشش کیتی تاں قصور
اکھیں دا نکل آیا۔ تنگ آتے میں ڈارک گلاسز (Dark glasses) پاون شروع
کر ڈتے۔ پر ول کھائیں وی کوئی موقع نہ مل سکيا جو آخر بک ڈیڈا نیشل لائبریری اچ
شہلا کوں ڈکھ گھدا۔

اوندیاں اکھیں ڈکھ کے میں جھرک پیا۔ ایں چھوہر تال کہیں طرحاں سلام
دعا کر گھدی دھنچے تاں ایہہ میکوں مہٹاؤ یون دی کاہینی جو میں مکار تے ڈٹ باز ہاں۔
تے دل بست کرتے ”سنو سنس“ آکھ ای ڈتا۔
اُونے میڈیاں اکھیں کوں ڈٹھا۔ چھری تے دل مسک پئی۔
”فرماؤ۔“

”میں ایم بی اے اچ پڑھداں۔ اُس بک پیپر رو گئے۔ میں تاں فلاسفی
اچ ایم اے کرن چاہندا ہم پر ابو نے آکھیا جو.....“
”میڈے وی ابو نے آکھیا با جو فلاسفی احق پڑھدن۔ پر میکوں ہوں پسند
ہے۔“

”کون احق!“

”کوہینا فلاسفی“

”ول تاں خوش تھی جو تاں جینی لڑکی فلاسفی پڑھدی ہے۔“

”اُون ہونہہ۔ میں تاں یکمشری پڑھدی ہاں۔“

”تے او فلاسفی!“

”میں آکھیا تاں ابو.....“

”اچھا اچھا ابو۔“

ول اسماں کافی دیر تک باہر لان اچ بہہ کراہیں مختلف فلسفیاں دا تعارف بک ہے
نال کرویندے رہو سے۔ پر جنیں ویلے میں گھر ولایا تاں یاد آیا جو نہ میں آپٹا ناں اوکوں
ڈسے تے نہ اوندے چچھے۔ اتے پتے دا تاں ذکر ای کیا۔ وڈا افسوس تھا جو زندگی اچ
بک تاں آپنے جی ملی تے ہوکوں ای۔ ایں طرحاں تاں نشان پچھے بغیر وچھا؟ ختم۔

”سویرے میڈی غلامٹ ہے شیش کیتے پی ایچ ڈی کرن ویدی پئی ہاں۔“

شہلا دے وچن دے بعد میں چاہ بیون چھوڑ ڈتی تے ہک کارخانے ایچ ملازمت کر گھدی، کارخانے دامالک تھوڑے ڈنہاں ایچ ای میڈے تے مہربان تھی کیا۔

_____ پر دوشن تے پر دوشن تے نال _____ کار بنگلہ تے شاٹھ ہاتھ _____ جیہڑے خواب ڈیہدا ہم، سارے پورے تھی گئے سوائے شادی دے۔ _____ پر پتہ نہیں کیوں بن شادی کرن کیتے دل ای ناں کریدا ہا۔ لگدا ابا جے شادی کر گھدی تاں اصولاں دی جنگ ہار دیاں۔ _____ پتہ نہیں کیہو جی آوے تے کتھاں کتھاں اختلاف برداشت کرنے پودن۔ _____ پر دل وی آو تھی کیا جوتاں تھیو تا چاہیدا ہا۔ _____

مالک نے ہک پاسے ساری جائیداد بیٹک بیٹنس تے پلس آہنی کالی کلونی ہو ہک دمی رکھ ڈتی تے ڈو جھے پاسوں _____ نوکری توں نکل وچن دانوٹس _____ میں نوٹس چا گھدا _____

مالک نے جھیکو دی داکھڈ یا _____ نوٹس کل وصول کر گھنیں _____ آج شام میڈے گھر چاہ تے آویں۔

”میں بالکل چاہنی پی سگدا _____ تے آووی شام کوں۔“

”تے دل سویرے ناشتے تے آوہج ناں۔“

”پر میں چاہ نہیں چیدا۔“

”لہی پی گھنیں۔“

ایویں لکھا جیویں او میکوں ڈکھے ہودن دامہٹا ڈیندا ہوا۔ _____ ڈو جھے ڈنہا۔

سویرے مالک دے نال _____ آوندی ہکا بکی سکاں لدھی کالی دیگ دے سامنے ناشتہ کریدا چٹھا ہم _____ اوکل کر کر بھتیاں ڈینداں چٹھا ہم _____

”تاں چینی کتنی گھنسو۔“

اتنی کالی کو جھی تے آلا لہٹا مٹھاتے رسیلا۔ _____

میں کچھ نہ لیا۔ _____

اُونے ہک چچہ چینی کپ ایچ شی _____ ول قبوہ پاتاتے دل ڈو دھڑلاون شروع کر ڈتا۔ _____

اوندناں دی شانتہ ہا۔ _____

شانتہ نال شادی دے ڈو سال بعد ساڈا ہک نکاحیا _____ ماووی طرحاں کالا تے میڈے آلی کار نیلیاں اکھیں _____ نوٹھکلا ملاپ ہا۔ _____

کچھ عرصے بعد مالک _____ جیہڑا مہن غیر مالک ہا _____ بیمار تھی گیا۔ _____

علاج بائی پاس آپریشن تجویز تھیا _____ شانتہ تے میں دی نال امریکی ٹر گئے۔ _____ آپریشن دے بعد مالک تاں واپس آ گیا پر اس سیر سپاٹے واسطے اکتھائیں رہ گئے۔ _____

اُون ڈنہا امریکہ تے کینڈا دی سرحد تے دنیا دی سب توں سوہنی آبشار ”نیا کرا“ ڈیکھن داموقع ملایا _____ میں ڈیکھن ایچ کم تھی گئیم _____ پانی داپانی دے نال ملاپ _____ کیہو جی موسیقی تے کیہو جے رنگ کھنڈیندا پیا ہا۔ ایہہ سارا کچھ ڈکھاتاں وچ سکیندا ہا _____ پر محسوس کرتے بیان نہ تھی سگدا ہا _____ شانتہ تے ٹی پھلاں تے پٹے وچ پٹ پکڑن واسطے بھج دے دے ہن۔ _____

”ہائے اللہ _____ ڈیکھوتاں سہی۔“

میڈی چھری کل گئی _____

”بالکل اپنے ٹی آلی کار ہے _____ ذرا جیا فرق کا کہنی۔“

او بالکل ای ٹی جتنا ہاتے اوویں ای کالا رنگ _____ حیرتے اُتے چٹھیاں

ہو یاں نیلیاں اکھیں۔

ہوں ویلے ای بھلاں دی اچی کیاری پچھوں شہلا ظاہر تھی۔ اُونے حیرانگی
نال ٹمی کوں تے ول آپنے نکلے کوں ڈٹھا۔ اکھیں اُتے چا تیاں، میکوں تے شائستہ کوں
ڈھنس تاں مسک پئی۔

”تاں جناب اتھاں بن!“

میڈے منہ چوں ”جی“ ای نکل سکی

”آؤ ناں۔ تیکوں آپنے ہسپیڈ نال ملو اوں۔ نو مسلم بن۔ حسین

ناں ہے۔ میں اوندے نال ہتھ ملایا۔ او نیکر دہا۔ میں جی تے شہلا دے پال
کوں ڈٹھا۔ شائستہ نال شادی دے بعد ایہہ میڈے اصولاں دی ڈوجھی ہار بئی۔
شہلانے میڈی سوچ کوں شاید پڑھ کھد ابا۔ میں گا لھوں تاں مسکن لگی۔ جیویں
آہدی پئی ہووے۔

”میں ناں آہدی ہم جوئیٹ رزلٹ تاں چاوا دی ہوندی ہے۔“

مائی پڈھی دا گھوڑا

یادنی آندا کہ اے کہانی کون سنید ابا۔ پڈھی مائی دے گھوڑے والی۔ تاں
دی یقینا ایہہ کہانی سننی ہوسی۔ فی سننی۔ تے ول تاں پڈھی مائی دا گھوڑا ضرور ڈٹھا
ہوسی۔ گھوڑا ودا ہوندے۔ سادے رنگ دا تہڈا۔ لمبیاں جھکھاں، پتلا بھیمر تے اکوں
چوڑا منہ جیڈے اُتے وڈیاں وڈیاں اکھیں۔ ٹیولیاں مریدار اہندے اتھوں کتوں اتھاں
تے اتھوں کتوں اتھاں۔

سٹاون والے سنایا کہ ایہہ شاید دنیا دا واحد ذی روح ہے جیکوں اوندی مادی
ملاپ ویلے ایں طرح کھا دیندی ہے کہ اکوں پتہ وی نہیں لگدا۔
”اے کیویں تھی سگدے کہ ہووے ذی روح۔ اکوں کھا دا ونجے تے
اکوں پتہ دی نہ لگے۔“ میں پچھیا۔

سٹاون والے سنایا۔ اوندے جسم اچ ترے جیئیں اعصابی نظام ہوندے۔
سرے وچ، بھیمر وچ تے پوچھڑ والے پاسے۔ اکوں مستی وچ مست ڈکھ تے،
اوندی مادی پہلے اونداسر کھاندی ہے ول بھیمر تے شودے کوں پتہ ہوں ویلے لگدے۔

جیس ویلے پوچھڑا پچھڑے تے ایں طرح ڈوہیں آہنی آہنی بکھ مٹا گھندن۔

”لیکن ایں مظلوم کون آخر پڑھی مائی دا گھوڑا کیوں آکھیا ویدے“ میں سوچن پہہ گیا۔ لیکن ایہہ موقع نہ مل سکيا۔ کیوں جو ذال میڈی دی دھاڑ دھاڑ میڈی سوچ تے غالب ہئی۔

”آخر تھی کیا گئے؟“ میڈے آلا وچ زچکائی ایویں سدی پئی ہئی جیویں گرم گرم پکڑیاں وچوں تیل سمے۔ شاید ایہہ تیل ذال میڈی دے کناں وچ دی چھالے پیندا ہویا وچ پیا۔ سڑتے پولی۔

”ہا۔۔۔ آخر تھی کیا گئے۔ تہا کون کہیں شے دا احساس دی ہووے؟ کہیں شے دا پتہ دی ہووے؟ کڈا ہیں ایہہ فکر دی کہتا ہووے جو ایہہ کراماں سڑی گزران کیویں کریندی پئی ہے۔ گھر وچ نوکرائی کا کینی۔ سارا ڈنہہ کم کرتے مردیندی ہاں۔ تے تہاڈے ہال سارا ڈنہہ ساہ ای نہیں گھنن ڈیندے۔ ایہہ ہنن ہنن۔۔۔ ترٹ مرتے دھوا ئیم، کپڑے پوانم۔ منہ متھانائیم۔ تے سوئے ہایروں گپ وچ بھرتج تے آگن۔ تے تہاڈے کتوں ایہہ وی نہیں تھیندا جو انھاں کون ہک دھڑکا چاڈیواں آخر گھر وچ۔ کہیں واڈ رہیوتاں ہووے۔“

”بزرگو۔ کہیں ویلے تاں کوئی نویں گالھ کر گھدی کرو۔ ایہہ گالھ تاں پچھلے یارا ہاں سالاں کنوں سن سن کے میڈے اتے ایویں بے اثر تھی گئی ہے۔ جیویں۔۔۔“ پر میکوں ہمیشہ آلی کار آہنی گالھ پوری کرن دا موقع نہ مل سکيا۔

”بزرگو!۔۔۔ ہا۔۔۔ ایڈی وڈی پڑھی ہم تاں شادی کیوں کیتی ہئی میڈے نال۔ ہوں ویلے تاں چندر دا ٹونا ہم۔۔۔ پھلاں رائی ہم۔۔۔ کیوں نظر نہ آئی میڈی عمر؟ ہے کیا میکوں۔۔۔ صرف ست سال تاں وڈی ہاں۔۔۔“

اے سارا کجھ حسب معمول ذال میڈی اتنے جوش نال آکھیا کہ اوکوں کھنگ پھٹ پئی۔۔۔ اے کھنگ دی میڈے واسطے نویں کا ئینا ہئی۔

”اوہو۔۔۔ توں غلط سمجھیں ناہید۔۔۔ میڈا مطلب اے تاں کا ئینا ہا، بزرگو تاں ایویں ای نکل گئے منہ وچوں۔۔۔ ورنہ ست سال۔۔۔ سکیں بادشا ہو۔۔۔ اے تاں کوئی گالھ ای کوئی۔۔۔ اے ڈکھو ناں۔۔۔ پڑھا تاں میں تھی کیاں۔۔۔ ساریاں پھیاں ای کیاں تھیندیاں ویدن۔۔۔ میں ہلدی بھاتے پانی دا چھنڈا مارن دی کوشش کیتی۔۔۔ پر بھادی لاٹ ہئی اچی تھی گئی۔

”ہا۔۔۔ ایڈی وی بھولی کا کینی میں، سب سمجھدی ہاں۔۔۔ ساری منافقت ہے۔۔۔ میں، میں۔۔۔ جیس ویلے ایں گھر وچ آئی ہم۔۔۔ یاد ہے میڈا روپ سنگھار تے ہن میڈی تاں رت پی گھدی ہے تہاڈے گھر نے۔۔۔ پیلی ڈڈا۔۔۔ ایویں ہم۔۔۔ گھباں اچوں رت وئیدی ہئی۔۔۔ خواب ڈٹھے ہم۔۔۔ شادی دے بعد نیش عشرت دے۔۔۔ ساوی سوکھی ہوساں۔۔۔ نوکر چاکر ہوسن، کھنڈے تے پہہ تے حکم چلیساں۔۔۔ پر تھیا کیا۔۔۔ کوئلہ ای تاں ملدا ہے، ساریاں سکاں دل وچ رہ گیاں تے میں وی ہنناں سکاں آلی کار گڑتج گئی ہاں۔“ ذال میڈی نے ہن روون والے ہتھیا ر نال یکا یک برست مارن شروع کر ڈتے۔

”اوہو۔۔۔ ایہہ تاں معاملہ النائی گل وچ پئے گیا۔“ میں بزرگوں دی کوشش کیتی۔

”کیا آکھے دے۔۔۔ گل وچ پئے گئی ہاں۔۔۔ ہا۔۔۔ ہن تاں گل دا گھاناں ہنساں۔۔۔ اوموٹی ڈو لو فر زانی ہندی جو دماغ تے چڑھی ودی ہے۔۔۔ ہک دا گھر اچاڑیس، طلاق گھدی ہس تے ذلیل کمینی ہن میڈے گھر کون کئی پٹھی ہے۔“ ذال

میکوں ڈیکھن لگ پئی۔ شاید میکوں نراض سمجھتے روکن تے پہاوان چاہندی ہئی
 پر میں اُنھی تے الماری آ لے پاسے گیا۔ الماری کھولی تے بیج ہزار دے نوناں دی تھی
 آتے اوندے ہتھ تے چارکھی۔

”ایہہ کھین۔۔۔ میں فی پھوپھدا کتاب، توں فی دی کھین کھین۔۔۔ ہوں
 سک ہے ناں تیکوں۔“ میں بے روحا تھی تے اوندے نال کھٹ تے ڈھسے پیا۔ آہنی تلی
 تے نوٹ ڈکھے تے وی ناہید کوں ہالی اعتبار ناں آندا پیا۔

”ہن آگے یقین کہ میڈا فرزانہ نال شادی دا کوئی ارادہ کا کینی۔“

ناہید نے ہک دفعہ دل تلی تے پے ہوئے نوناں کوں ڈٹھاتے ول میکوں۔۔۔
 میکوں ایویں لگیا۔۔۔ جیویں اوندیاں اکھیں وچ روشنی ای روشنی ہے تیز روشنی۔۔۔ اوکھے
 آکھے بغیر اکھوں تے کھسک آئی تے آٹا سرمیڈے سینے تے رکھ ڈتا۔

میکوں آپٹا وجود تیزی نال پکھر دا ہویا محسوس تھیا۔ جیویں پکھے دی ہوا تلے برف
 پکھر دی ہے۔۔۔ برف پکھر دی گئی تے ول کافی دیر بعد۔۔۔ میکوں احساس تھیا کہ
 میں سارا پکھر گیاں تے صرف پوچھن آئے پچے۔۔۔ کیڈی سک نال، ہکتیاں سکاں کوں
 گھوگھاڈے تے، ایہہ بیج ہزار۔۔۔ کتاب واسطے کٹھے کیجے ہن۔۔۔ خیر، ”میڈے“
 مقداراں دے لکھے کوں کون نال سکدا ابا۔۔۔ میں ڈٹھا۔۔۔ ناہید، پتہ فی کیہو دھسے ویلے
 دی وٹھ کر ایویں ولدی کم کار وچ پھپ گئی ہئی۔ میں تے تے سر چھنڈ کیا۔۔۔ کجھ سکون دا
 احساس تھیا۔۔۔ میں ہک دفعہ دل سوچن شروع کر ڈتا کہ ایں توں پہلے کیا سچید اس پیا ہم؟
 باا د آتیا۔۔۔ میں سچید ا۔۔۔ پیا ہم جواواں شودے تہہ بے کوں مائی پڈھی دا گھوڑا
 کیوں آہن؟۔۔۔!

پھاتی پھتکی

”نسیم! توں بھاء نال کھیڈ دی جیئیں۔“ میں کرسی توں کھڑا تھی گیا۔

”بھو جناب۔۔۔ ایندے وچ ای تاں جس ہے۔“ نسیم نے حسب
 عادت اپنے مہین ملائم والاں کوں چھنڈ کاڈتا تے ہک اکجھی مسکار آگئی جیہڑھی
 اوں ویلے کہیں عورت دے ہوشاں تے آندی ہے۔۔۔ جیئیں ویلے او خود آہنی حسن
 شے س تے جسم شناس تھی ویندی ہے۔

”پہہ وٹھ ناں جعفر۔۔۔ کیا میڈے کول تاڑتا ڈھیدا جیئیں۔“ نسیم دا
 چہرہ یکدم ای معصومیت دے رنگاں نال لعل غلال تھی گیا۔ میں انھاں بدلے ہوئے
 رنگاں دی حیرانی وچ غرق۔۔۔ کرسی تے پہہ گیا۔

”آخر تھی کیا جے۔۔۔ بٹے تاں میڈے نال کوڑیندا بیا بانویں تے بٹے ایویں
 لکدے جو جھاندر ونگا ہوویں۔“ نسیم دی مسکان کھل کھلاہٹ وچ تبدیل تھی گئی تے
 اوتھے تے کھنڈن والے والاں کوں ہولے ہولے انگلیں نال ہناون لگ گئی۔

”نسیم۔۔۔ کجھ دیر پہلے ہیڈے ہوشاں دی مسکار نے میکوں یر کاڈ تے

_____ آخرتوں میں کیا _____ چالاک، شاطر، مکار، بے رحم یا معصوم، بھولی، گالھی تے
رحمل؟“

”کیا کوئی بیاناں فک جے _____ نسیم بالوں دی طرحاں معصوم گندی پئی ہی۔“
”ایہہ میں جیہڑے تیرے کروت ڈیہہ اں تے ول تیکوں ڈیہہ اں تاں پتہ
نیں ول وچ کیا کیا آندے کہ میں تیکوں کیا کیا آکھاں _____ آخرتوں کر میں کیا ایڈی
دولت دا _____؟ کیندیاں کیندیاں بد دعائیں جھسیں؟“

”جعفر جانی _____ توں ہائی توڑیں پال ہیں _____ ذراوی نہیں وڈ اتھیا _____
تیکوں کیا پتہ دولت تے عورت دے رشتہ دا _____ تیکوں تاں پروفیسر صدائی والیکچر شاید
یاد نہ ہوئی حیدرے وچ اوں نے عورت تے دولت دی فلاسفی ڈی ہی جو محکوم ذہن ہمیشہ
طاقت دی پرستش کریدے تے تیکوں اتنا تاں پتہ ہے جو طاقت دامرکز دولت ہے تے
عورت ازل توں محکوم _____ طاقت دے ایں سرچشمے دے ہا ہروں گردان تھئی راہندی ہے۔
جانی میں تاں او عورت ہاں جینے زندگی دے تریہہ سال پیسے پیسے واسطے سک کے گزارن
_____ میڈے کول وی حسن دی دولت ہی جیہڑی ہن کئی ڈیہاڑیاں دی مہمان ہے تے میں
ایں مہمان دے وچجن کنوں پہلے مہمان خصوصی کوں گھر وڈا دن چاہندی ہاں _____ جیہڑا
میڈے ہڈ چپے دی رکھوالی کر سکی۔“

”نسیم _____ تیڈیاں گالھیں بکواس ہن _____ توں جسم فروشی کریندیں، دولت
مندیاں پڑھیاں کوں جھسیدیں تاں جو اپنے ناز نہوڑیاں تے بت دے چکے تے ٹھکور
نال انھاں کوں کنگال کر ڈیویں تے اپنے آپ کوں مالامال _____ پرکے تیں چلیسی ایہہ تیڈا
مال _____“
”جعفر _____!“

”میں فی سدا _____ تیڈی گالھ _____ میں لعنت بھیند اں تیڈی دوتی _____
تیڈے حسن تے تیڈی دولت دے فلسفے تے۔“
”تے _____ جعفر! جعفر!“

”گنتی ناں ہووے تاں _____ ہونہہ!“
نسیم دے گھر دے باہروں آکے پتہ لگیا جو شام نک گئی ہی تے رات شروع
تھیندی ویندی ہی۔ کاڈر کنوں میڈیاں اکھیں وچوں دھوں نکلا اپیا ہا _____ میں سرتے ہتھ
لاتاں اووی تے دی طرحاں ہلد اپیا ہا۔ میں ایڈے اوڈے ڈٹھا _____ کوئی سواری
آندی ویندی نہ نظری تاں میں پیدل فٹ پاتھ تے ٹر پیا۔
نسیم یونیورسٹی اچ میڈی کلاس فیلو ہی _____ کیا زمانہ ہا _____ یونیورسٹی داہر
چھوہراوندے حسن واشیدائی ہا _____ پر نسیم کہیں کوں گھانہ گھسیدی ہی _____ ایہہ ہی گالھ
جو معاشی طور تے کہیں اُچے خاندان دی دھی ناں ہی پر کردار دے لحاظ نال کوئی وی آوندے
اتے انگل کھڑی ناں کر سگدا ہا۔ کئی دولتمند ششیاں میں اگوں پچھوں بھرن دی کوشت کیتی
پردال ناں لگتی۔

ایکوں اتفاق سمجھو یا قدرت دی رگن منجھ _____ ساڈا آپس اچ بنجوک تھی گیا
تے جنیں ویلے اساں امتحان ڈے کر اہیں فارغ تھیوے تاں نوبت شادی توڑیں آئی۔
میں اپنے والدین نال گالھ کرن دی ہمت ای کر گھدی _____ پر میڈے والد جیہڑے ہر
لحاظ نال کاروباری بندے ہن ایہہ گھانے واسوہ کیوں کر سگدے ہن۔ انھاں دی ساری
انوشنت سوا تھیندی ہی۔ انھاں نے چٹا انکار کر ڈتا تے اپنی انوشنت کوں بچاؤن واسطے
نفائت میڈی شادی آپ کنوں وڈے خاندان دی دھی نال کر ڈتی _____ اباسیں داتاں لایا
بچا تھی گیا پر ساڈی کھینڈ گئی بھوری پٹی چٹ گئی۔

نسیم نے اسے صدمہ ایویں برداشت کیا جیویں کوئی گالہ تھی ناں ہووے۔
 اُونے میکیوں احساس ای ناں تھیون ڈتا جو میں اُوکوں ٹھکرا چکیاں۔ اُوندی محبت تھیون
 ڈوڑی تھیدی گئی۔ اُونے ہک سکول اچ ملازمت کر گھدی۔ سکول دہکے ہاتے
 دل کوشش کریندی ہئی جو شام میڈے نال گزارے۔ اگر نسیم اچ کوئی تبدیلی آئی ہئی
 تاں او اوند اودیہ ہا، جیہڑا پیسے بارے ہاتے یا دل میڈے بارے۔ بظاہر ایویں لگدا کہ
 پیسے نال اوکوں شدید نفرت تھی گئی ہے۔ پر او پیسے پچھوں دیوانی تھی لگدی ہئی۔ ناہید
 جینے کڈا ایں پیسے کوں کجھ بھیا ناں ہا سارا ڈنہہ پیسے داورد کریندی ہئی۔

میڈے نال، میڈی شادی توں پہلے۔ ایں طرحاں محبت کریندی ہئی
 جوندے اچ ہک تجک تے اپنے آپ کوں کہیں واسطے سانجھ رکھن دا احساس ہوند ہا۔ پر
 ہن ایں خود پردگی نال میکیوں دڑھ دیندی جو میں ہمیشہ پاند چھڑاتے تلک ونچاں ہا کیوں جو
 احساس جرم جیا تھیون لگ پوند ہا جو ہک تاں میں اوندے نال شادی فی کیتی۔ کالھی
 مردی ہئی میڈے پچھوں تے ہن اگر لکھن دی جس پچھوں اوندی عزت دا غدار کر ڈیواں
 تاں میں کیا بھلا کیا اوندے نال۔ تاں آپنا بنام تے ناں کہیں ہے جوگا چھوڑیم۔
 پر اچندے باوجود ہک رات نسیم نے آپنا آپ کجھ ایں طرحاں میڈے تے گھول
 گھتیا جو سندھ پد کجھ تاں رو گئی۔ ہک جادو جیہا ہا اوندی خود پردگی اچ جو سب کجھ
 ایں چھل اچ لڑھ پڑھ گیا۔

دل چھل لکھی تاں میکیوں سمجھ نہ آوے جو میں اوندے نال اکھ کیویں ملاواں
 ”میں۔۔۔ میں شرمسار ہاں۔“ سارا قصور ای.....“

”بھولا ہن کیسے قصور تے کیندے قصور۔۔۔ اے سب کجھ تیزی امانت ہاتے
 میں کہیں ہے کوں کیویں خیانت کرن ڈے سگدی ہم۔۔۔ میں تاں قرضہ لہا ہونی تھی گئی

آں۔“

میکیوں لکھا جو میں پیادی گردن توڑیں پد سج گیاں شرمندگی دی چور گپ اچ
 ۔۔۔ میکیوں غرامت تھیدی پئی ہئی۔ اپنے مرد ہون تے وی۔۔۔ شاید ہیں
 کالھوں ایں واقعے توں بعد میں اوندے نال ملن چلن بالکل چھوڑ ڈتا۔ ہن اوندے سامنے
 دچھن دی ہمت ای میڈے اچ کاٹنا ہئی۔ کئی مہینے گزر گئے۔ ہک ڈنہہ اچانک ای مارکیٹ
 اچ آساں ہک ہے دے سامنے آگئے۔

”ہائے جعفر۔۔۔ کے توڑیں لکھیں میڈے کتوں۔۔۔ شاید توں میکیوں اُوں
 قابل وی کاٹنا سمجھدا ہا نوں۔“

”کیس قابل۔۔۔؟ اُونجیں۔۔۔ میڈا مطلب ہے۔۔۔ میں ملک توں
 باہروں گیا ہویا ہم۔“

”کوڑا ناں ماریار۔۔۔ توں اتھائیں ہا نوں تے میکیوں میڈے لکھ لکھ دی خبر
 ہے۔۔۔ توں میکیوں ملن نوی چاہنداں ناں۔۔۔ چل تاں سہی۔۔۔ آمیزے گھرتاں
 چل۔۔۔ میں تیکوں میڈی پسند دی کافی پلوواں۔“

او۔۔۔ میکیوں آٹنی کار اچ پاپا کراہیں۔۔۔ ہک چھوٹی جہی خوبصورت کوٹھی
 اچ گھمن آئی۔

”جعفر۔۔۔ توں حیران تھیندا پیا ہوسیں، ایہہ کاروی میڈی ہے تے کوٹھی وی
 ۔۔۔ تیکوں کاغذات ڈکھاواں۔“

”نن۔۔۔ نہیں۔۔۔ ٹھیک دن۔۔۔ سوچنے دن۔۔۔ پر اے سب کجھ اتنا
 جلدی۔۔۔“

”ابہا تاں گالہ ہے جعفر۔۔۔ میکیوں ”کھل جاسم سم“ دار از معلوم تھی گئے۔“

میں سرکٹوں لاتے پیراں توڑیں اوندے تے نگاہ پاتی اوندے جسم بھرتج تے
کچھ پیادی سوہناتے بے باک تھی گیا ہا

”کیا بیدار ہیں جعفر؟“

”نیم توں کتھائیں بھنگ تاں نہیں گئی!“

”نہیں یار رستہ لہجے گئے تیکوں ڈسیندی ہاں، سب کچھ ڈسیندی ہاں،

میڈے سوامیڈ ابیا عمر ہے کوئی بھلا پر ٹھہر پہلے میں کافی بنا گھتاں۔“

نیم چند کھلیاں اچ ای کافی بناتے آگئی

”ہاں جناب ہن چکھو جو کچھڑیں“ اومیڈے نال آتے بہہ گئی

”میڈے امی ابو کتھاں ہن!“

”اُنھاں نے میکوں چھوڑ ڈتے“

”ہائیں“

”شاید اُنھاں دے ذہن دے خلیاں نے دھڑاں چھوڑ ڈتے۔“

”پر۔۔۔“

”جعفر چھوڑا میں ٹاپک کوں تیکوں میں ڈساں میں سکول دی نوکری چھوڑ

ڈتی ہے تے ہن میں خود مالک ہاں ہک شاندا میرج بیورو دی۔“

”میرج بیورو؟“

”جیا جناب میرج بیورو تے میڈا بینک بیلنس ایں ویلے تر تالی لکھ توڑیں

جج گئے۔“

”تر تالیہ لکھ! توں ڈا کے مریندیں نیم!“

نیم پاگھاں آلی کار نچے مارن لگ گئی

”جعفر یار! تیکوں آکھے ناں میڈے کول تر تالی لکھ روپے نقد ہن۔“

ہن ناں میں جیندے نال چاہواں شادی کر سگدی ہاں توں آتا آڈی کچھ کڈا ہیں
جو وڈے وڈے ٹھنڈ، گئے آلی کار میڈے اکوں چکھوں کیوں پوچھڑ بلیدے وڈے
ہوندن۔“

”تاں توں ہن جسم فروشی تے آگھیں“ میڈے لہجہ اچ زہر ہا۔

”کائینا جعفر خدادی قسم کائینا توں امی او پہلا تے آخری مرد ہانویں

جینے میڈے نال۔۔۔۔۔۔“

”توں بکواس کریندیں۔“

”جعفر میں جیندے نال کوڑ نہیں بول سگدی۔“

”تے ول ایہ کار کوٹھی تے لکھاں روپے۔۔۔؟“

”ٹھیک ہے اے سب کچھ میڈا ہے پر میں محنت کریندی ہاں میں

انھاں کمینیاں مرداں دی گنڈھ کپیندی ہاں جیہڑے جگھاں تاں قبر اچ لٹکائی پٹھے ہوندن

پر چاہندے اے ہن جو روز نوں ٹنگر اُنھاں دی کچھ اچ ہووے۔ میں ایہو جے رڈیاں

کوں بے وقوف بنیدی ہاں۔“ نیم تے ہک دفعہ ول پاگھاں آلے ٹچلیاں دادورہ پنے

بکایا۔

”جعفر توں کرل درانی داناں سٹیا ہوئی اوہو کرل درانی جینے

ڈوجھی جنگ عظیم لڑی ہئی کرڈاں پتی کرل درانی آپ ہو ریں وی میڈے

نال عشق فرمیدن لک چھپ کے تے پاہروں دنیا دے سامنے میکوں دھی سڈیدن۔ میں

دی ابجھا سر منم جو جھنڈ تر یہ لکھ دی تھی ہے۔ اے کوٹھی دی اُونے ڈتی ہے پتہ ہے

تیکوں ہک مزے دی گالہ ڈساں! اے کوٹھی پہلے اُونے آپنے ڈوترے دے ناں کیتی

ہوئی ابھی وصیت نامے اچھے تے جناب میں وصیت نامہ ای پھر واپس آئے تے
اوہک پیادہ ستر بہتر اگلشن ٹیکسٹائل ملز داما لک شیخ نجم الدین دنیادے سامنے
اوں نے وی میکوں آہنی دھنیایا ہوئے تے کینہ میکوں کلباؤ کیہ کراہیں عشق فرمیدے
میڈے پیراں اچھے ڈھے ڈھے ارداساں کریندے کہ میں وی آوندے نال عشق کراں
ذلیل مویا پتہ ہے جعفر پچھلے ڈھنہاں میں پندرہ لکھ روپے داپلاٹ آوندے
کنوں آپنے ناں کرائم تے ٹیکوں ہک انی مزے دی گالھ ڈساں! میں ویلے
شیخ نجم آپنے پلاٹ دی لکھ پڑھ میڈے ناں کروینداں پیا پاتاں پتہ ہے لکھ پڑھ دا گواہ کون با
گواہ ہا کرل درانی "نسیم تے ہک دفعہ دل فچیاں دا دورہ پئے کیا کچھ
دیر بعد فچے رکے ناں ول بولن تے آگئی۔

"مویاں ڈوہا میں کون ہک پئے دے کر تو تاں دا علم کا کیتی تے ہر کوئی
آہنی آہنی جا میڈے نال سیر نہیں ہے۔"

"نسیم میں ناں سوچ سکدا اہم کہ توں ایں حد تک جھنجھ و سیں ذلالت
تے کینگی دی انتہا نسیم! توں بھاء نال کھیز دی نہیں۔"

ایں گالھ کون پورے ست سال گزرے گئے۔ ناں میں نسیم دی شکل ڈیکھن دی
کوشش کیتی تے ناں او میکوں نظر آئی۔ کہیں کہیں ویلے میکوں آوندے نال ہمدردی تھیون
لک پوندی پر جتیں ویلے آوندہ موجودہ روپ میڈے سامنے آندا تاں نسیم کیا میکوں دنیا دی
برعورت توں نفرت تھیون لک پوندی۔ ہر عورت میکوں بے اعتباری لکدی۔ اے کوئی بھلا
انسانیت ہے جو عورت ذات تھی تے مرد دے کن کپے۔ اے ہی گالھ جو آوندیاں گالھیں دا
جواب ڈیون میڈے کیسے ممکن نہ ہاتے میں آوندے کنوں لکدا آواہم۔ لیکن ایندے باوجود
ہک ڈنہہ میں ہوندے تھے آکھیا پر حیدرے تھے آئم آئم تاں ناں ہی بلکہ ہک اُجڑی

پجڑی عورت ہی۔ لکدا ابا جوانی آوندے تے آئی ای کا مینا ہی۔ اکیس اچ کسداں منہ
واچ لک کیا با سر میلچکوں ہونٹاں تے ریاں۔
"جعفر میں نسیم ہاں توں وی میکوں میں پچھڑیندا" اے آواز
یقیناً نسیم دی ہی۔

"نسیم ٹیکوں تھی کیا ہے میں حیرت کنوں تنگ تھی کیم۔"

"توں میکوں کافی کا مینا پلو سیں؟"

میں آوندے نال ہک ہوٹل اچھے پٹھا

کافی آئی تاں او خود ہل پئی

"جعفر میں شادی کیتی ہم میڈے پچھانویں نال"

"میڈے پچھانویں نال!"

"ہا بالکل میڈی ای تاں شکل ہا پر ہا چھوہر میڈے کنوں

یار ہاں سال چھوٹا ہوں ای جذباتی آوندے میکوں اتنی محبت ڈتی، اتنی محبت ڈتی جو میں

سب کچھ بھل گیم اندھی تھی کیم میکوں لکدا ابا جو میں ٹیکوں دھچاتے دی ٹیکوں

ول حاصل کر گھدے پر شاید میڈی قسمت اچ تیں جی شکل اچوں وفا کا مینا ہی شادی

دے بعد پتہ لکدا جو آوندوں میڈے نال تاں محبت کا مینا ہی ہا میڈی دولت نال ضرور ہی

جعفر آوندے میکوں آندھا کرتے میڈی ساری دولت آپنے ناں کر گھدی، تے او

ظالم پتہ ای کیا کریندے؟ میڈی دولت نال، ہا میڈی دولت نال آہنی پسند دیاں چھوہریں

نال دھچ کے گھرے آوندے، لائف انجوائے کریندا دے تے میں آپنے گھر

دے ہک پنجرے بنے کمرے اچ قید آوندے زندگی نال بھر پور فچے سندی راہندی ہاں

لگ لگ ڈیہدی راہندی ہاں جو کبہا میں تاں میں دوں ڈیکھسی چا پر

اوکوں کیا ضرورت ہے ہک مفلس، ہڈی تے بد شکل عورت کوں ڈیکھن دی۔“

کافی دیر تیں چپ رہ گئی۔۔۔ نہ اوہ لی تے نہ میں پو لیا۔

میں کافی دا آخری گھٹ بھریا۔۔۔ منہ کوڑا زہر تھی گیا۔۔۔ میکوں کچھ سمجھناں

آندی پئی ہئی جو میں من کیا کالھ کراں۔۔۔

”ہا۔۔۔ نسیم۔۔۔ تے او کڈے گئے سیڈے کرل درانی، شیخ نجم الدین وغیرہ

۔۔۔“

”او۔۔۔!“ نسیم دے چہرے تے جیہڑی مسکراہٹ آئی اوکوں کوئی ناں نہ ڈتا

وچ سکیندا ہا۔

”ہا۔۔۔ او کرل درانی، شیخ نجم الدین وغیرہ وغیرہ۔۔۔ یار۔۔۔ ہوں ویلے

میکوں کیا ضرورت ہئی انھاں مفلس، ہڈی تے بد شکل مرداں کوں ڈیکھن دی!“

بوتے

پتہ نہیں یکدم کیا تھیا کہ جیپ پڑکیاں کھاندى کھاندى ریت دے ہئے دی اوٹ

وچ کھڑ گئی۔۔۔ شاید دل گرم تھی گئی ہے۔ رضوان دے متھے تے پسینہ آ گیا تے جتھ پیر

مخرتے برف تھی گئے۔۔۔

”یار آخر ایہو جی کھارہ جیپ اُتے۔۔۔ ایس شیخ بیابان رات وچ۔۔۔ روہی

ڈو آون دی ضرورت ای کیا ہئی۔“ الطاف دا غصہ مروج تے ہا۔

”ایہہ کوئی انسانیت ہے، کالی اندھاری رات، چند رواناں نشان کا مینی ہتھ کوں

ہتھ نی سمجھاتے۔۔۔ ریت دے ایس ڈرا کھلے چندھ وچ۔۔۔ آون دا شوق ہاتے ول

کوئی سواری تاں چکی گونئی ہئی۔۔۔ اُف میڈے خدا۔۔۔ میکوں تاں ایس جاتے

جناں بھوتاں دا جران لگدے۔۔۔ کیا پتہ۔۔۔ کل دا جتھ ڈیکھن ساڈی قسمت وچ

ہے وی یا کائینا۔“

”الطاف۔۔۔ توں کیا ایہہ گلھیں کرن توں باز نہیں رہ سکدا۔۔۔“ رضوان

نے کمبہرے ہوئے ہتھاں نال، آپنے متھے توں پسینہ پونجیا۔

”بڑکھ آپاں ڈوہیں دوست جس ___ تے نال نال آپنے تے کجھ فرائض دی اداہنگی دی لازمی ہے۔ اگر او ترسا مسافر تریہہ کنوں سر گیا تے کیا آپنا ضمیر آپاں کوں ملامت ناں کرے ___ کیا آپنا فرض نہیں کہ ابھی اطلاع ملن تے اوں بد قسمت دی جان بچاؤن دی کوشش کروں۔ کیا آپاں کوں تنخواہ ایں کالجھ دی نہیں ملدی؟“

”ہا ___ تنخواہ!“ ___ الطاف دالہجہ اندھارے دے باوجود تصویر بن گیا۔ ہا ساکوں تنخواہ ملدی ہے ___ اتنی کراساں ___ آپنے جی بت دارشتہ ڈاڈھا کھا جوڑی دے دیں۔ تے ہن جیکوں توں فرض اکھیدیں ___ کیا تہیڈی اے فرض نال محبت آج تہیڈی جان بچا سکی ___ تیکوں پتہ ہے ___ اے جا کجھ جی ہے؟

”شاید نہیں، یقیناً ___ اے روپے والی جھوک ہے۔ اوہو روپا جیہڑا آج کنوں صدیاں پہلے ایں جاتے ترسا مر گیا ہاتے ہن ہوندی بے چین روح آہنی ترسی موت دا انتقام اتھوں لکھن آلیاں کنوں کجھندی ہے؛ کوئی پاندھی اندھاری رات کوں اتھوں جیندا ویندانی سنیا ___ پیدل ہووے تاں اوندیاں جگھاں مرتج ویدن؛ جانور دی سواری ہووے تاں جانور لولہا تھی ویندے تے جیب ٹریکٹر ہووے تاں اناں دا اچھن ڈوہا ساوہنی کجھن سبکدا ___ تے ول روپے دی روح آپنے شکار دا خون پی کے آہنی تریہہ لہیدی ہے۔“ الطاف دی زبان خوف کنوں اونداسا تھ چھوڑن لگی۔

”نہیں الطاف اے محض تہیڈا ___ وہم ہے ___ توں دی یقین کرہندیں اناں داستاناں تے جہاں دا کوئی سرچر نہیں ہوندا۔“

”سرچر تاں ہن آپنے سلامت رہ گئے ___ تاں یقین کر گھنوں ___ لیکن ایں سچ کوں چائن والا ___ جیندا کجھ حانچے۔“ الطاف دے سکے سکھ وچ الفاظ اٹکن لگ گئے ہن۔

”کوئی نہیں دوست ___ رضوان نے آپنے خشک ہونٹاں تے زبان پھیری تے پوہا۔

”آپنے سامنے بک مقعد ہے؛ آپاں بک، آپنے جے انسان دی جان بچاؤنی ہے، جیکوں ایں ریت دی تریہہ آپنا گھٹ بناؤن چاہندی ہے ___ یار کجھ تاں سوچ تھی، سبکدے اوندے نکلے نکلے ہال ایں انتظار وچ ہوون کہ اناں دا ابا اناں واسطے کھیڈے لے کجھن کر ایں آندا پے ___ یا اوندی نویں کنوارا تگھ تنگھیدی پٹھی ہووے کہ اوندے سردا سیں اوندے نکھیں دارا کھا، اچھو پٹھیا سو پٹھیا ___ یا اے وی تھی سبکدے کہ اوکھی بھین دا نجران دے جیہڑھی ایں سبک وچ ہووے کہ اونداماء پوہا جیا آتے اوندی ڈولی ٹریسی ___ یا اوندے بڑھڑے مایہوہ۔“

”میں ہیا کجھ نی سن سبکدا رضوان ___ خدا واسطے چپ کر دہن ___ الطاف سارے بت دا زور لاتے چیخ پیا۔

”یار میں دی انسان ہاں ___ میڈے وی چھوٹے چھوٹے ڈوہال ہن۔ ذال ہے ___ بھین ہے تے میڈے وی بڑھڑے مایہوہن۔“

رضوان پوہا ___ ”حوصلہ کراطاف، توں تاں ایویں تھیدا ویندیں جیویں تیکوں آہنی موت دا یقین تھی گیا ہووے۔ کجھ نی اتھاں کر ___ آپاں اگلے ڈوہبہ دا کجھ ڈیکھوں تے اوں سنگتی دے نال ڈیکھوں جیہڑا ایں ویلے ساڈی امداد دا منتظر ہے تے آپاں ___ آپاں روپے دی جھوک داسارا ظلم ترور ڈیہوں ___ آپاں زندگی دا پیغام نہیں الطاف ___ آپاں زندگی دی علامت ہیں۔“

”توں ___ توں رضوان بے وقوف ہیں ___ توں احق ہیں ___ اوڈ کجھ ___ اوڈ کجھ روپا آندا پے ___ روپا آندا پے ___ رضوان او آپاں کوں مار گھتھیں

___ اُو اپنے خون نال ___ آڈیاں صدیاں دی تریہ لیبسی۔“

الطاف دیاں چیکاں ___ ریت دے مہیاں نال ٹکرا کر اکرے واپس آندیاں تے ایویں لگدا جیویں پوری روٹی وچ سوائے الطاف دیاں چیکاں دے بچی کوئی آواز ای کا مئی تے جیس پاسوں وی الطاف دی آواز ویندی ہے، روپے دی بے چین روح اوندی پیچھا کریندی ہے۔

رضوان نے الطاف دیاں پاہیں پکڑ کھدیاں تے اوکوں حوصلہ ڈیون دی ولدی ناکام کوشش کرن لگیا ___ کجھ دیر بعد الطاف دیاں چیکاں بند تھی گیاں تے مگر کاٹ شروع تھی گئے۔

”یا خدا میں کیا کراں؟“ ___ رضوان نے آپنا سر جیب دی دند سکرین نال ٹکا کجھدا۔ یکدم اوندے ذہن اچ ہک خیال آیا ___ اُونے الطاف کوں پکڑتے زور اچھوٹا ڈتا۔

”الطاف، الطاف، تیکوں یاد ہے ناں ___ ساکوں ایہا اطلاع ملی بئی کہ او ترسا مسافر بھانویں مویا بھانویں حیدر ___ روپے دی جھوک توں ہک ڈوا یکڑ چندہ تے ٹٹلے کنڈے تے پے تھیا ___ تے ول آپاں تاں ہوں نزدیک ہیں اوندے ___ ٹل انھی یار ہمت کر آپاں مُردے چلدے ہیں؛ تارچ تاں ہے پئی اپنے کول، گول گھنٹوں ___ تے میڈے کول تاں پستول دی ہے پیا“ ___ لیکن الطاف دے منداچوں صرف خاموشی دے مادہ بئی کوئی آواز نہ نکلی۔

”اچھا یار ہک منت ٹھہر ___ میں ذرا جیب دایونٹ کھول کے تاں ڈیکھاں خرابی کیا ہے؟“

”نہیں یار نہیں ___ الطاف ولدا چیک پیا ___ توں تلے ناں لبویں ___ او

زوپا ___ اوندی روح اتھ کر کہیں اوہ سے داہی نہیں لگن ڈیندی۔“

رضوان نے سر چمٹدیا مارچ چاتی تے جیب داورواز وکھول تے تلے لہ آیا ___ الطاف بدستور چمکدا رہیا۔ رضوان نے تلے لہ تے جیب دایونٹ کھولیا ___ کھنک دی آواز ___ ہک دھماکے آلی کار چارے پاسے کھنک گئی ___ الطاف نے سر جھکا لیتا تے بیٹری دیاں تاروں کوں ہتھ ای لایا، نس کہ رات داسنا نا پستول دے فیڑیاں آوازاں نال گونج گیا۔

الطاف ___ ”زوپا زوپا“ چمکدا ای ویندا باتے فائر وی کریندا ویندا با ___ تھیں فائر تھتے تے پتہ ایویں لگیا کہ جیویں چھتری فائر تھی گئے ہوں۔

ایں سٹوں پہلے کہ رضوان کجھ سمجھدا ___ الطاف نے جیب داورواز وکھولیا تے پوری قوت نال ہک پاسے پہنچ پیا ___ او چمکدا ویندا با ___ ”زوپا مار تھیں، زوپا مار تھیں ___ روپے تے تاں پستول دیاں گولیاں وی اثر نہیں کریندیاں۔“

رضوان نے الطاف کوں پکڑن کیٹے اوندے پچھوں دوڑ لاڈتی ___

”الطاف ایہہ روٹی ہے ___ رک وٹھ الطاف، توں رستہ بھل دیسیں، الطاف رک وٹھ“ ___ لیکن الطاف وچ پتہ نہیں کتھوں اتنا زور آ گیا کہ لکھتے وچ اوندیاں چیکاں دی گم تھی کے رہ گیاں۔

رضوان کوں کجھ سمجھ ناں آندی پئی، بئی او کیا کرے ___ کھلم کھلا ___ اُون جا تے کھڑا جتھ کر ڈر دے مارے لوک ڈنہہ کون وی نہیں قدم رکھیندے؛ چارے پاسے خوفناک اندھا راکو پستول ہانیکوں خالی کرتے الطاف اللہ جانے کیڈے ٹر گیا با ___ ایہہ سوچ کے اسی رضوان دے ہتھوں چھوڑ گئے جو اگر الطاف راہ گم کر کھڑیا تاں کیا تھیں۔ گرمیاں نہیں تے روہی وچ سویر دا بجھ وی بھا، وچ دھماکے نکلدے ___ رضوان

پنہے جیپ وڈ آیا۔۔۔ یونٹ بند کیتا تے ولد اسٹ تے آتے بہہ گیا۔ چابی کون
بھنویاتے جیپ دا انجن، ولد اجاگ پیا۔۔۔ رضوان دے ساہ واج ساہ تاں آونزاں ای ہا،
رکباں وج خون وی آ گیا۔۔۔ اُونے جیپ دارخ ہوں پاسے موڑ ڈتا جیہڑے پاسے
الطاف بھجیا ہا۔۔۔

رضوان کئی میل توڑیں اگوں نکل گیا۔۔۔ پر الطاف دا کتھائیں ناں نشان ای
کاہینا ہا۔۔۔ کتھائیں کتھائیں ڈرے ڈرے ہرن جیپ دی روشنی وج اندھے تھی کراہیں
کھڑے ایویں لگدے ہن جیویں عجائب گھر وج کھڑے ہوندن۔۔۔ تے کہیں کہیں
وے لے کہیں شیشہ دی کمرہ چیک، جیپ دی آواز کنوں اُچی تھی دیندی۔

پھر دے پھر دے گھنٹیاں دے گھننے گزر گئے۔ رضوان نے ہک ہک پتہ پتہ
ماریا۔۔۔ کوئی جوا نہہ۔۔۔ کوئی کریمہ، کوئی تحت ایہو جی ناں ہی، جیکوں رضوان نے
اکھیں پھاڑ پھاڑتاں ڈٹھا ہووے پر الطاف دے بارے ایویں لگد ابا جیویں روپے دی ترسی
روح نے اوکوں لگی ریت نال زلا ملا، کھنڈ اپنڈا ڈتا ہووے۔ کجھ دیر توڑیں رات دے
اندھارے وج، سویر دا سوجھلا رن لگ گیا۔ کجھ کجھ اندھارا۔ کجھ کجھ سوجھلا۔ اوپرے
توڑیں۔۔۔ ہک ہے نال ٹکڑوی پیندے نظر آون لگ گئے کہ یکدم رضوان کون ہک
ہوتا، موندھاریت تے پیا ہویا نظریا۔ رضوان بھج تے جیپ توں اُتھا۔۔۔ اُون بو تے دے
کپڑے مٹی مٹی سٹاڑے نہ ویدے پے ہن تے ادھارت ریت اج پوریا پیا ہا۔۔۔ شاید
کجھ دیر توڑیں اتھ کرناں مہ بن چکیا ہووے ہا۔ رضوان نے اوکوں ریت وچوں چمک تے
کدھیا تے سدھا کیتا۔۔۔ اُو۔۔۔ الطاف نہ بالکل کوئی او پر اپاندھی ہا۔

تریبہ نے اوندے سارے بت دا خون خشک تے ہونٹ لکڑ کر ڈتے ہن۔ جس
وے جو بخش ہو لے ہو لے مکدی پئی ہی۔ رضوان دے چہرے تے مسکراہٹ آ گئی تے

اُون نے اوکوں موندھے تے چاتے جیپ دی پچلی سیٹ تے ساڈتا تے ہا لیا۔۔۔ "دوست
میں آہنی منزل توڑیں تاں کج کیاں پر آ پنا آپ وچا پٹھاں۔"
جیپ نے ہک ڈو قدم پئے بھرے تے ہک ہیا ہوتا پیا ہویا نظریا۔ رضوان وادول
سینہ تروڑ تے ہا ہر آون لگیا۔۔۔ اُوڈل تیزی نال تلے اُتھا۔۔۔ ایہ لاش ہی۔۔۔ الطاف
دی۔۔۔ لگدا ابا جیویں روپی دے دیمہ نے اوند ساہ پی لگدا ہووے۔ رضوان دیاں
اکھیں وچوں ہنوں وہے کہ الطاف دے ہونٹاں تے آڈٹھے۔۔۔ اوہ لیا
"دوست! زندگی تاں مقصد واناں ہے۔۔۔ جستجو واناں ہے۔۔۔ تے ایہہ
وی تاں ہووے تاں اسال کیا ہیں۔۔۔ مٹی دے بے جان بو تے ہیں۔"

جنت، حور، قصور

مولوی عبدالقدوس دے گھر آج دل بھا کا پیا کھڑا۔ جھیروے دائنڈھتاں کہیں
ناں سنیا تے ہن دھاڑ دھاڑ محلہ سند اپیا ہا۔ اے کوئی نویں گالھ تاں ہئی کا مینا۔ کہے
ہئے ڈیہاڑے ایہ کھید تماشا لکیا ای راہنڈا ہا کہیں ویلے ملاڈ اہڈا تھی وٹے ہاتے کہیں ویلے
ملوانی۔ پر پکا فیصلہ آج توڑیں ناں تھیا جوڈ و ہائیں اچوں ڈا ہڈا کون ہے۔ کیوں
جوڈ و ہن فریق ہالی توڑیں اپیل واقع رکھیندے ہن۔ مولوی عبدالقدوس دی عمراں ہو سے
ایہو کوئی بچہ نبھاہ شہ سال تے ملوانی اوندے کنوں چپہ گٹھ ڈی ہئی۔ عمراں وچ وی تے
قد وچ ای۔ شادی کوں پینتری سال تھی ہے ہوسن پر کوئی پال ناں ہما سگے۔ اگر کجھ ہیا تے
ایہو جھیرا ہا۔ جھیرا اٹھے ویلے ہیا راندا ہا۔

ملوانی داناں جنت بی بی ہاتے آپنے ماہ بیو دی کلہی دھی ہئی۔ بیوا وندا پہلے وستی دی
ہیں مسیت والام ہاتے عبدالقدوس اوندے شاگرد۔ مردیں ویلے اودھی دا ہتھ عبدالقدوس
دے ہتھ وچ ڈتی گیا تے ڈو ہائیں نے ہیکوں رب دی رضا سمجھ کے قبول کر گھدا۔ پر جیویں
پال ہن دی امید گھدی گئی روز روز وی چچ زرخ اویں اویں وودھ دی گئی۔ آج

قدوس ہینواں پیا پیا ہا۔

”وئے جنت، جنت۔ خدا بھلا کری۔ رب داناں من، جھیرا وی آپ
لاقی تے دھاڑ دھاڑ وی خود کریندی پئیں۔ وئے خلق خدا کیا اکھیتی جو مولوی
عبدالقدوس ایذا ظالم تے خسیں ہے، کجھ میڈی جٹی ڈاڑھی تے چٹے سر داناں لحاظ کر جے
تیکوں آپنے چٹے چونڈے دالحاظ کا مینی۔“

”وئے سٹو وے لوکوا یہ سوپا تاں شروع لا دامیڈی جان دا ویری ہے۔ ایویں
آئیندے جیویں منہ وچوں بھادے لبے کڈھیندا ہووے۔ خدا دا قہرو وی نہی پوندا، کوئی
کھمین گاج وی نہی پوندی۔“

”وئے جنت خاتون۔ ایہہ ڈکھ ہتھ ہدی پٹھاں۔ جنت ہن جنت،
دورخ نہ ہن۔“ ایہہ سن تے جنت خاتون ہئی وی چھڑ گئی۔

”نوشالا اثرٹ مرین دورخی ہا۔ جڈن دامیڈے پوئیں، میکوں ساڑ ساڑ
نوا کیتی ویندیں۔ تے ہن دورکن وی میکوں آہدیں۔ وئے شالا قہرو وی نہی
پوندا۔“

”وئے مائی میڈی۔ ایہہ ڈکھ۔ خدا داناں من ہس کر۔ میں
ہاں دورخی۔ ایں جہان داوی تے اگلے جہان داوی۔ ہن رب داناں من تے ڈس
میڈے کنوں قصور کیا تھی ہے۔“

مولوی عبدالقدوس نے آخر کناں کوں ہتھ لا گھدا۔

”اچھا تے قصور کیا تھی ہے۔ جوانی گئی پر پتھر انیاں نہ گیاں۔ کیوں
نیں ڈ سینداں بچ۔ پول تاں پول، میں وی سناں جو آج توں ہتھو میراٹی کوں آ۔ مئی
نویں شادی واسطے رشتہ بولن دانوی آکھیا۔ ہن کرتاں انکار۔ ڈکھ دل کیویں

اگلے جہان تیکوں ملدن دوزخ دی بھاء اچ فیاں۔۔۔
 "لا حول والی اللہ الا اللہ۔۔۔ استغفر اللہ۔۔۔" مولوی صاحب نے آپنے کناں
 دیاں پو پڑیاں ڈوہائیں ہتھاں دیاں انگلیں وچ مٹھا گھدیاں۔۔۔ "ایہہ سراسر بہتان
 ہے، تہمت ہے تے کفر ہے۔۔۔ توں خدا کنوں ڈرتے توبہ کر۔"

"اچھا توہ میں کراں۔۔۔ خدا کنوں وی میں ڈراں۔۔۔ جیہو حاسٹھ سال دی
 عمر وچ نواں لوڈ اکھا دن چاہندے۔۔۔ اوکوں خدا دا کوئی ڈر کا کہی۔"

"جنت خاتون۔۔۔ میکوں حیڈے سروی قسم۔۔۔ ایہہ چٹا کوڑ ہی۔۔۔ روز
 آلی کار چٹا کوڑ ہی۔۔۔ توں چٹھیاں ویہہ سالوں کنوں روز ایہو بہتان کہیں نہ کہیں۔۔۔
 حوالے نال میڈے آتے لیندیں آندیں۔۔۔ بختاں والی اگر میں شادی کرنی ہووے
 باتاں ویہہ سالوں وچ کرناں گھدی ہووے۔۔۔ ہن پڑھے وچ ذیل خوارقیوں دی
 کیا لوزہ ہی۔۔۔ تھک ست ایں گالھ تے۔۔۔"

"میں کیوں من گھناں؟ ایہے تاں حیڈے اعتبار ڈواون من۔۔۔ جواہدے ہر
 وچ اچا چیت بلا کر کیساں۔۔۔ تے شادی کجھ نہ کر سکی۔۔۔ آج تاں میکوں پکی خبر لگی ہے۔۔۔"
 "یقین کر میڈا جنت خاتون۔۔۔ یقین کر۔۔۔ میں کہیں کوں کا کہی آکھیا۔
 ایہہ ضرور کہیں شیطان لعین واکم ہے۔"

"آج تاں توں۔۔۔ تے توے تے وی چڑھ بہہ ناں۔۔۔ میں دل دی ناں
 مناں۔۔۔ بھٹو میراٹی کوں توں بچ کے آئیں رشتے واسطے۔۔۔ میں ڈیکھساں ہن توں
 کریندا کیوں تیں ہی شادی۔۔۔ میڈا ناں وی جنت خاتون ہے۔۔۔"
 "چل ٹھیک ہے۔۔۔ ہن ایویں تاں ایویں سہی۔۔۔" مولوی عبدالقدوس
 کوں وی جلائی آگئی۔ "گندی دن۔۔۔ تیزی خاطر پینتری سالوں توں اولاد دی بسک

اچ گھر زیندا دواں تے آف تک نمی کہی۔۔۔ جوتوں ناراض نہ تھیویں۔۔۔ میڈے من
 دے بعد میڈی قبر تے ڈیواہلن آلا کوئی کا کہی تے میں دل وی چپ ریہاں پر روز روز
 ایڈوں اوڈوں کوڑ توڑ سن کے آغی بد زبانی نال میڈا جیون حرام کہتا ہوئی۔۔۔ میں من
 ویندا پیاں تے ہوں ڈہنہہ ایں گھر وچ جیہا پیاں جنیں ڈہنہہ میڈی پہان میڈے نال
 ہوئی۔ "ایہہ آکھ تے مولوی عبدالقدوس گھروں پار نکل گیا۔"

"کجھ لکھنے تک تاں بالکل ای خوشی تھی گئی۔۔۔ املک پُپ۔۔۔ جنت کوں
 یقین نہ آندا جیہو عبدالقدوس آکھ تے کیا کہے تے ایہہ تھی کیا کہے۔ کجھ دیر بعد اوندی ہجر کی
 نکلی تاں اُونے وسن کر کرتے روون شروع کر ڈتا۔"

ڈوہا ڈوہا۔۔۔ نہہ گزریا۔۔۔ ڈوہا جیہو گزریا تے دل ڈوہا مینے گزریا۔۔۔ مولوی
 عبدالقدوس دا پتہ نشان نہ ہا۔۔۔ جتنے مندا تیاں گالھیں۔۔۔ کوئی آکھ جواہدے کرے،
 کوئی آکھ جواہدے کوں حرام کہتے تے کوئی آکھ جواہدے لاش ریل دی لین تے وی
 کہوئی چاہیدی اے۔۔۔ اٹھاں گالھیں دے نال نال ہن سب دیاں ہمدردیاں مولوی
 عبدالقدوس نال ہن تے جنت کوں ای ساری فساد دی چوڑھ کجھیا ویندا پیا ہا۔

تے دل بک ڈہنہہ بھٹو میراٹی دی ڈال دھاڑ دھاڑ کریندی ملوانی دے گھر
 آوڑی۔۔۔

"مے جی، مے جی۔۔۔! مولوی صاحب آگئیں۔ ایمان دی قسم۔۔۔ خدا
 رسول دی قسم۔۔۔ ناگے تے چڑھے آدن۔۔۔ سالم ناگہ ہے تے نال بک زبانی دی ہے
 چادر دی بٹل ماری پٹھی ہے۔۔۔ تنگ لگدی ہے تے نال بک ڈوں ترے سالوں دا ہال وی
 ہے۔۔۔ مولوی صاحب جھولی وچ جتی پٹھیں۔۔۔" ایہہ سوناہا تے ملوانی کوں ڈندون
 پٹے گئے۔۔۔ بھٹو دی ڈال کوکارا شروع کر ڈتا۔۔۔ گنج پاونی ڈنداں اچا ڈے تے

عبدالقدوس نے ایڑوں فارغ تھی تے حور بانو کوں دُج اٹھایا۔ اوندی زنگڑی چاتی تے اُوکوں کوٹھے وچ پہنایا۔ ہاں نکلیا تاں جنت اُونویں بے ہوش پئی ہئی۔ عبدالقدوس نالوں لکھیا گیا۔ پڑ وچار قدامتوں واپس دل آیا۔ آخر پینتر بہہ سالاں دی رفاقت ہئی تہوں جنت دے تال آتے پہنچ گیا۔ اوندی اکھیں دچوں ہنوں تر آیاں۔

”بد بخت اے۔ آجی زبان دی کیتی چئی پئیں۔ تے میکوں دی ہڈ چپے وچ گناہگار کیتی۔ دوزخی کیتی۔“

مولوی عبدالقدوس دے گھر دی آج دی روداد۔ زلے پتے تبھریاں نال ساری وستی وچ کھنڈ گئی۔ ہر کوئی آجی آجی رائے ڈیندا عصر دی نماز ویلے مسیت آڈریا۔ آج روز کنوں زیادہ رش ہا۔ وستی دے ملک توڑیں دی اطلاع تھی گئی ہئی۔ او دی آج نماز تے آیا ہو یا ہا۔ ایہہ سارے لوک چاندے ہن کہ جو ملک روز مسیت نیں آندا۔ ہوں ڈیہہ آندے جیڈن انکیشن ہوون یا ول کوئی خاص گالھ ہودے تے آج دی کوئی خاص گالھ کوئی لکی چپسی کا نینا ہئی۔

مولوی عبدالقدوس نے سلام دلایا۔ دعا منگی تے چپ کرتے اٹھن لکیا تاں ملک نے کھنکھو مارا یا تے ہولیا

”مولوی صاحب شنت تبا کوں جلدی ہے۔“

”میں نہیں! کوئی جلدی کا کہنی۔ اس تھوڑا جیبا بخار تھی گیا ہا۔“

”کوئی نی۔ میں ڈیر وقت ناں گھنساں۔“

”جی۔ جزاک اللہ۔“

”گالھ ایہہ ہے مولوی صاحب جو معاملہ تاں تبا ڈے گھرا ہے۔ پراے

ساری وستی وی اوپری کا کہنی۔ ہو گھر ہے۔ ڈیہیے توڑیں تبا ڈی گشدگی تے دل آج دی واپسی تے حالات۔“

”ملک صاحب۔ میں پینتری سالاں توں بے اولاد ہاں۔ تے میڈی گھر والی ذرا مزاج دی تیز ہے۔ کون نی چاند ایں گالھ کوں۔ میں عنت خداوی رضا تے راضی راہواں ہا۔ پراؤں بختاں والی نے میکوں مجبور کر ڈتا جو میں عقد ثانی کراں۔“

”کیا۔ عقد ثانی؟“

”ہائیں۔ شرع وچ کیا شرم! تے ول میکوں تاں ضرورت اولاد دی ہے۔“

”پر۔ تاں مولوی صاحب۔“

”جی ملک صاحب۔ میں جلاپور گیا ہم۔ میڈے کچھ تعلق دارا ہندے ہن۔ انھاں نے میڈا نکاح کرا ڈتے ایں بے چاری نال، طلاق یافتہ ہئی۔ میں سوچیا، کوئی نیں، میڈی وی خدمت کر لئی تے میڈی زوج دی دی۔ تے اوکوں وی آسرا مل و لسی، بے چاری، بے آسرا یتیم ہے تے چلو ہیں طرحاں جنت وچ ہک پیامکان ای سہی۔“

”اوتاں ٹھیک ہے مولوی صاحب۔ پر پہلی دے حق حقوق۔“

”استغفر اللہ ملک صاحب۔ میں ہڈ چپے وچ کیا ظلم کرنے اوندے نال

آج دی گالھ تاں تازی چوٹ ہے۔ ول ہو لے ڈا ہڈھے۔ کم کراں ای پوندے۔“

کم کیا کر یا۔ گھر وچ حور بی بی دا قبضہ چنگی طرحاں مستحکم تھی گیا۔ پہلے ڈیہہ دی مار دے بعد جنت نے اتجھی پچ ملی جو کھنڈے کوں شگتی کر کجھس۔ نکر پانی ڈیونہ

ذیو۔۔۔ کپڑے لٹے داوی کچھ ہوش نہ ہا۔۔۔ بس سارا ڈیہہ ہانہہ سراندی ڈے،
آمرادیاں چیزاں کوں خرخر ڈیہہ جی راہوے ہا۔ عبد القدوس کہیں کہیں ویلے آوندی سراندی
دبّ بّ ہوے ہا۔۔۔

”اٹھیں ہاتھتاں والی۔۔۔ کچھ کھاپی گھنیں ہا“۔۔۔ پر جنت نے تاں شمت نہ
پلن دی قسم چا گھدی ہی۔

حور بی بی۔۔۔ ویہہ، اکویدہ سالوں دی چوکی غنیر ہی۔۔۔ پڈ قد دی سوہنی چٹا
چم تے گرولی۔۔۔ مولوی عبد القدوس تاں ہوندا تا بعدار بن تے رو گیا۔

حور بی بی۔۔۔ ڈیہہ آکھے ہاتھتاں ڈیہہ ہوندا ہا۔۔۔ جے رات آکھے ہاتھتاں
رات ہوندی ہی۔۔۔ پہلے پہلے تاں حور بی بی، مولوی صاحب دی ڈیہہ جی حضور
کریدی ہی۔۔۔ پر ہولے ہولے سارے آکھے چاکھے۔۔۔ کبک پاسے چار کھوس۔
سارا ڈیہہ آندی ویدی پئی ہے۔۔۔ مکافی نال تاں سلوک کچھ چو کھا ہا۔ جے عبد القدوس
کہیں ویلے کھور اتھیں دی کوشش وی کرے ہاتھتاں اوکوں ایویں تھنوک ڈیہہ جوشو دے
عبد القدوس کوں مٹا دے آوندے۔ جوانی وی سیرھ کوں بھلا سو کساد منڈھ کیویں جھل
سکدے۔

کچھ ڈیہہ ہاں بعد تاں حال اے تھی گیا جو حور بی بی سویرے دی مکافی دے گھر
ونچے ہاتے شام کوں ولدی ہی۔ ترے ٹائم داروٹی ٹکرو دی مکافی دے گھروں آویندا ہا
۔ عبد القدوس کوں ڈیہہ جی گرمی چڑھدی۔۔۔ پر بے دس ہا۔۔۔ پر جیہڑھے دینے بہوں
بے وساتھوے ہاتے حور بی بی دے ہال کوں چوڑی کنوں آپڑ تے الف بے پڑھاؤں شروع
کر ڈیوے ہا۔

تے دل کب ڈیہہ۔۔۔ جنیں ویلے بچھ چڑھیا تاں۔۔۔ مولوی عبد القدوس

دا گھر بھاں بھاں کریندا پیا ہا۔۔۔ تے حور بی بی داتاں نشان ای کوٹا ہا۔
عبد القدوس شودے ڈڑ چا وٹی۔۔۔ بھلا کیا آکھے تے کیوں آکھے۔۔۔ ویدیاں
جے آپنا ہال دی نال چاتی ونچے ہاتھتاں اودنیا کوں آکھے تاں سکدہ ابا جو حور بی بی میکیاں گی
ہوئی اے۔۔۔ پر اوتاں ہال کوں ای، عبد القدوس دے گل ماری گئی۔

عبد القدوس نے میت وچ ہو خواں چھوڑ ڈتا۔۔۔ بس ونچے تے نماز پڑھاتے
ولد گھر۔۔۔ وتی دیاں عورتاں بن یا مرد۔۔۔ سارے۔۔۔ سارا ڈیہہ جی کھس کھس
کوں لگے راہندے۔۔۔ او ایس کالہ تے یقین کروں گھنن ہا جو حور بی بی آپنے پیکے گئی
ہے تاں ایس کالہ تے یقین کون کریندا ہا جو ملک دانو کرنا زووی آپنے میکیاں گیا ہوے۔
عبد القدوس پوں آختا تھی گیا۔۔۔ کیتے ونچے، کیندی سنے، کہیں ڈو کیتے۔ آختی کرے یا
ہال دی کرے۔

جنت پہلے تاں خرخر ڈیہہ ریہی پر بن ڈیکھ ڈیکھ مسکدی ہی۔۔۔ کب
ڈیہہ جنیں ویلے ہر پاسوں مایوس تھی گیا تاں عبد القدوس تھکی جھون گھت کے تے ہال
کوں انگل لاتے جنت دی پواندی کول ونچ پٹھا۔
”جنت!۔۔۔ بختاں والی، انھی!۔۔۔ آپنا گھر سنبھال۔۔۔ اوتاں واہجوزا
ہا۔۔۔ آیا ہاتے گزر گیا۔“

جنت نے کب نگاہ عبد القدوس تے سٹی تے ڈو جھی ہال تے۔۔۔ نگاہ تھکی ہی جو
اوکوں آختی چند نکلدی محسوس تھی۔۔۔ سمجھ گیا۔۔۔ وایا
”بختاں والی۔۔۔ ایہہ معصوم ہے۔ ایندا کیا قصور؟۔۔۔ ایویں سمجھ واہجوزا
ہیکوں آپاں کوں ڈیون آیا۔“ جنت اویں مسکدی رہی۔
”انھی۔۔۔ آپاں ہیکوں عبد القدوس بنیسوں۔۔۔ مولوی عبد القدوس۔“ پر

جنت نے منہ ڈوتے پائے ولا کجہا۔ مولوی عبدالقدوس بکدم ڈکھارا تھی کیا۔ پہلے
تاں اکھیں وچوں واہندے بنجور وکن دی ڈاہنھی کوشش کیش تے ول پے میں کیا یاد آئیں
مہاکاں مار مار تے روون لگ گیا۔

ویندی رُت دی شام

اوندائے لادناں تاں بھل بھلا گیا ہا پر ہن دتی دے چھوٹے وڈے سارے
اوکوں اپا پیپ سڈ بندے ہن۔ اپا پیپ ڈیکھن وچ چٹکی شکل دا ہا۔ جیدے اتے سہنپ
گھٹ تے بھول ہن زیادہ ہا پر اوندائے کوں دھڑاوندے سر دے حساب نال ہوں ای چھوٹا
ہا۔ ہوسی اوندائے کوئی سواتراے ساڈے ترائے فٹ۔ ہیا خدا دا کرنا ایہو تھیا، جو ہک
دفعہ بخار تھی، گئیں جیدے اثر تاں تے تھیا۔ املک تاں ناں مریمیاں پر ادھ ہویاں تھی کیاں۔
ایہہ اوندی ہمت ہی جو اڈول دی انھاں تاں کوں گھیل گھال کراہیں رُگھند ہا۔

اپا پیپ نکا جیہاں ہا جو اوندائے کوں گم تھی گیا۔.....

آہدے ہن جو اودی بھولا تھی گیا ہا۔ لکھن کوں تاں کافی عرصہ لکھیا پر کوئی پتہ نہ
لکھا۔ ماشودی لوکس دے گھر پور ہیا کرتے روٹی مانی دا آسرا کر ای گھندی بنی۔ ایں طراں
مالوکیں دے گھر تھاں ہا ہاری کرے ہا۔ تے اپا پیپ ہک چولے وچ لکھی پھرے ہا۔
منہ تے کھڑاں تھیاں ہویاں تے ہیروں ننگا۔

ایں عرصے وچ پتہ نہیں کسیں! کیوں چیتے کراڈ تا جو میڈا تاں اپا پیپ ہے۔ اس

اوں ڈیہاڑے دے بعد جیہڑا حوی پچھے ہاجو۔۔۔

”وہ آٹا ناں تاں ڈس۔“

اپا پیپ چپ راہندا ہا پر انہاں کوں وی ایندی کمزوری دا پتہ ہا۔

”وہ اے ڈکچہ کھیلوں دا بھوراوی ڈیوں۔۔۔“

کھیلوں دا ناں سن تے ایندے منہ وچوں لیلوں و سن لگ پودن ہاتے دل او

بڑا تے ہک خاص انداز وچ آکھے ہا۔

”اپا پیپ۔“

اے سن تے سارے کھل پوندے ہن تے ایہہ خود کھیلوں دا بھورا گھن کراہیں

کنڈے دی چھان تلے چیلن بہہ راہوے ہاتے منہ وچوں داہندے لیلوں نال نال چولے

دی ہانہ دے نال پونجیہ راہندا ہاتے باقی دے سامنے گروان تے ڈھاندے راہندے

ہن۔ انہاں ڈو جائیں تے ہون والیاں کھیاں دی ہنگیر تے لیلوں دیاں لکیراں دل

کراہیں میل دی ہک عجیب شکل وجود وچ آگئی ہئی۔

جیس ویلے کھیلوں مک وچن ہا تاں اپا پیپ کہیں ہئے دوکاندار وی سراندی ونج

تھیوے ہا۔

”چاچا۔۔۔ تماشا ڈکھاواں!“

چاچا دکاندار ڈھیا پٹھا ہووے ہا تاں کنڑ بھی چاتے اپا پیپ دے سرو وچ مارے

ہا۔

”چل بھج ونج۔۔۔ ڈیہ انوی گاکی دا ویلا ہے۔ آگے مفت خورا۔“ اپا پیپ

جھو مار تے ولدا کنڈے تیلے بہہ تے منہ تے بھڑکن والیاں کھیاں اڈوان لگ پوندا

تے جے چاچا دکاندار سوڈ وچ ہووے ہا تاں آکھے ہا:

”ہسن ڈکھا تماشا!“

”چاچا کھیلوں ڈیہیں کہ مٹھی جگ!“

”تاں میڈے کول تاں آج کچھ ای کا کینی!“

اپا پیپ دے منہ دارنگ پھکا تھی ویدراتے آکھیں والٹکاروسم ویدرا۔ چپ کرتے

کنڈے ڈونہ کرتے ٹرن لگے ہا تاں دوکاندار کھل پودے ہا۔

”آوے آ۔ ایہہ گھن لئی دا بھورا گھن۔۔۔“

اپا پیپ وی بتری گھل ویندی تے لیلوں چولے دے گروان کنوں تلے ڈاہون

لگ پوندے۔

لائی دا بھورا کھیسے وچ پاوے ہاتے دل کچھ وچ جتھ ڈے تے ہانہ زور زور دی

بھنواوے ہاتے کلکتی چلاون دا تماشا ڈکھاوے ہا۔ کہیں ویلے منہ تے کھڑا جتھ ڈے تے

انجن دی آواز کنڈھے ہاتے کہیں ویلے پیراں دی تراپڑ تراپڑ نال گھوڑے دے بھجن دا تاثر

بھیرا تے ڈیکھن والے کھل کنوں دلچ ویندے۔

شام تھیندی تاں اوندی ماہ پھل وچ روٹی مانی جمع کرتے آوے ہاتے اپا پیپ

کوں کنڈے کنوں آن اٹھاوے ہا۔

وٹی دے ہک پاسوں وڈی نہر واہندی ہئی۔۔۔ جتھے دے جتھے ماونکوں نہر تے

گھن ویندی، اونکوں دھویندی تے اوندا چولا دی دھویندی تے جیس ویلے اپا پیپ منہ

شوں اٹکا کھڑے ہاتے دل آپنے دھوتے چولے دیاں ہانہیں کچھ تے آکھے ہا۔

”اماں نہر دے پار چل۔۔۔ ماسی دے گھر۔“

”وے کیا پنے ماسی دے گھر، پچھلے جتھے تاں گئے ہاے۔“

”اماں مونجھا تھی ہیاں!“

”جانندی آن میڈی مونجھ کوں۔ ماسی واسطے تاں مونجھ نہیں آندی، ایں آکھ جو شیو واسطے مونجھ آئی ہے۔“

اپا پیپ کھل تے مادی کنڈ نال ولہز ونچے ہاتے منہ وچوں لیلوں ڈاہن لگ پوندیاں تے دل جڈاں اپا پیپ کوں بخار تھیا تاں ماشودی آہنی قصت دے مطابق کوئی جیل نہ چھوڑیا۔ پہلے پیر فقیر۔ ٹوٹے ٹوٹے۔ دل حکیم۔ تے جیں ویلے ڈاکٹر تائیں جکی تاں خرچہ وی جواب ڈے گیا ہاتے اپا پیپ دیاں جگھاں وی مرتج کیاں۔

پر اوں وقتی دا ڈاکٹر کاروبار نہ کریندا ہا۔ ڈاکٹری کریندا ہا۔ ایں گالھوں اپا پیپ دا علاج، جتنا تھی سکدا ہا، تھی گیا۔ تے جگھاں وچ دی اتنا ساہ پئے گیا جو او انھی تے کھڑی سکدا ہا تے جگھاں کھیل کھیل تے فزوی کھنڈ ہا پر گھوڑے دے بھجن والا تماشا من اوندے وس کوں ہا ہر ہا۔ کہیں ویلے جو کھلدا کھلدا آپنے پیراں کوں ڈیکھے ہا تاں اوندیاں ہنچوں وی لیلو ہاں دے نال دل ویندیاں ہن۔

عمر دے حساب نال اپا پیپ من جوان ہا پر اماں پڑھتی گئی تھی۔ اتنی پڑھو جو کب ڈ۔ نہہ اماں کوں اے صدمہ وی گھن اتھا کہ اوندی بھین نے اپا پیپ کوں کئے لا داسا ڈا ڈیون توں صاف انکار کر ڈتا ہا۔

”کیہو حالٹن ہے تہڑے پتر وچ۔ لولھا، لنگڑا، بد صورت۔ ساڈی دمی دی چیل تو خریں نہیں بچدا۔ کھٹن کھا دن توں محتاج تے میلا چکڑ۔ اسماں کیوں ڈیہدیں ہوئیں آہنی دمی کوں دوزخ وچ سٹ ڈیوں۔ مویا اپا پیپ۔ آپنے لیلوں تاں پونجھ نہیں سکدا، اسڈی دمی کوں کتوں کھولیں، پولیسی۔“

مادے مرن دے بعد اپا پیپ دا دنیا وچ کوئی نہ رہ گیا پر اوندی زندگی وچ انقلاب سیہا آ گیا۔ اوکا لھا اپا پیپ جیہڑا وقتی دیاں گھیاں دا کھڈ تماشا ہاتے سارا

ڈ۔ نہہ کنڈے تے تے بہہ تے شام کوں مادیوں روئیاں دی تاکھ لاہند اہا۔ سارا ڈ۔ نہہ وقتی وچوں گم راہوں لگ پیا۔

تے دل کب ڈ۔ نہہ شام کوں لوکاں نے عجیب تماشا ڈٹھا۔ کب کھوتے آتے اپا پیپ نے ڈمیر ساریاں لاخوئیاں دیاں سکیاں نکڑیں لڈیاں ہوئیں۔ منہ وی صاف ہے تے لیلوں وی نہیں داہندے تے بے کوئی دھمے ای پو دے تاں اپا پیپ کھیسے اچوں کب دھوتی ہوئی لیر کنڈھ کے اڈکوں پونجھ گھنڈے۔ لوک حیرت نال کھک۔ تے دل اپا پیپ تے کھوتا، ڈوہیں چاچے گاموں کھروالے دی بٹی دتے سامنے رک گئے۔

”ادے اپا پیپ! کتھ رہ گھیں ایڈے جیہاڑے تے اے کھیتی کیا ڈویں۔“ لکھدے کوئی نواں کھڈ تماشا ہے۔ تے اے کھوتا۔؟ ایہ تاں میکیوں چوری دا لکھدے۔“

اپا پیپ دیاں آنکھیں اچوں ہنچوں نکل آئے۔ اوں نہیں کھیسے وچوں لیر کنڈھی تے اٹھاں کوں وی پونجھ گھنڈا۔ اے رنگ ڈیکھ تے چاچا گاموں وی چپ کر گیا۔

”چاچا! ایہ کھوتا مانگواں ہے تے نکڑیں میں مارن پورے چھی ڈ۔ نہہ۔“

وکا ڈہن۔۔۔ گھنسیں۔۔۔؟“

”نکڑیں تاں میں گھن گھنساں۔۔۔ پر توں کیا گھنسیں لہی، جک، کھیلوں یا ڈل برنی!“

”تاں چاچا! میں ایہہ چیزاں کھا دن چھوڑ ڈتن۔ منہ میا تھیدے، کپڑے میلے تھیندن۔۔۔ میں تاں ڈاؤ آنے مل گھنساں!“

”بھل بھل بھل۔۔۔ چاچا گاموں وی حیران تھی گیا۔ توں اپا پیپ جیں یا کہیں انگریز دی روح روحانی!“

"میں اپا پیپ ہاں چا چا۔۔۔ لڈ کھد کیں تاں گھن، تاں تاں۔۔۔!"
 "ایہ گھن اٹھ آنے۔۔۔ ڈاڈ آنے دا بار کا کینی۔" اپا پیپ نے اٹھ آنے کھیسے
 اچ پاتے تے لڈ بولی کر ڈتی تے ول وچ تے نہر دے کنارے خرخر ماسی دے گروالے
 پاسے ڈیکھن لگ گیا۔۔۔ تے ایہوای اوندار وژ دا معمول بن گیا۔ دتی دے لوکاں دی
 اینکوں ایندے حال تے چھوڑ ڈتا۔
 اپا پیپ واسطے وی رب نے جیون داسا نکا بنا ڈتا۔۔۔ تھیا ایں جو ہک ڈ۔۔۔ نہر او
 معمول دے مطابق نہر دے پنے تے پٹھا ہا تھیا جو کہیں پال دے روون دی آواز آئی
 اپا پیپ ڈٹھا جو ہک چھی ست مہینیاں دا پال ہواں دے بوٹیاں دے نال مٹی تے پیا
 روند ہا۔ اوں نیس پہلے تاں اینکوں ڈکھالا کھیا تے ول بچ تے پال چا کھدس۔ دتی دتی
 جتھاں تک اپا پیپ داوس چل سکیا او پینچیا۔۔۔ پر پال دا کوئی ولی وارث نہ بن سکیا۔
 ایں دوران پال دی اوندھیل کا تھی گیا ہا۔ اپا پیپ دی زندگی وچ ہک نوں چیلنج
 آ گیا ہا تے اوں آجی زندگی اوں پال دے نانویں کر ڈتی حید اتاں اوں تے اللہ ڈیوایا
 رکھیا۔

اپا پیپ نے پیا وی بھسمر مارن شروع کر ڈتا تے جتھ روپے دی مزدوری کریندا ہا
 اتھ ڈودی کرنی شروع کر ڈتی۔
 اللہ ڈیوایا کجھ چوکھا تھیا۔ تاں اوکوں سکول دی داخل کر ڈٹس۔۔۔ مہن دی نہر
 دے پنے تے اوویں روز شام کوں اپا پیپ پال سمیت وچ پھندا تے خرخر نہر دے پار اوں
 آبادی والے پاسے ڈیہد اراہندا ہا۔
 ڈیوایا سیانا تھیا تاں اوندے کنوں پچھدا۔
 "ابا نہر دے ڈو جتھے پنے تے کیا ڈیہدیں؟"

اپا پیپ دا ٹھنڈا ساہ نکل دیندا۔
 "پتر اڈا اند آجی جاتے پنے بغیر اڈھ وچ کھڑا رہوے تاں اوکوں کیا کریندے
 ؟ تلہر مریندے تاں تے پتر اتھ کر میں روز تلہر کھاؤن آنداں۔" اے سُن تے ڈوائے
 کوں سمجھ تاں تاں آندی پر اوسر ضرور ہلا ڈیندا۔
 اپا پیپ پڑھڑا تھیدا گیا۔۔۔ تے اللہ ڈیوایا جوان۔ اوندی جوانی کوں ڈکھے
 ڈکھے اپا پیپ درود شریف پڑھ پڑھ پھو کے ڈیندا راہندا جو کہیں دی نظر نہ لگ وے۔
 ڈوائے نے ڈاڈ جماعتاں پاس کیتیاں تاں اپا پیپ خوشی کنوں پھنڈیا نہ ماندا ہا۔ ہک ہک
 بندے کوں وچ تے ڈسٹس تے ساری دتی اچ الاچکی داٹے وڈا یونس۔
 مہن لوکاں دے دلاں وچ اپا پیپ واسطے ہک احترام پیدا تھی گیا ہا۔ اوں نیس
 دی آٹیاں سکاں پوریاں کرنیاں مہن تے ایں خاطر اوں نے ڈوائے دی شادی واسطے
 چھوہر بکولن شروع کر ڈتی۔ دوسور کھان دی دھی اوکوں بالکل شیو آلی کار لگی تے اوں نیس
 ڈوائے دی دعا خیر پڑھ چھوڑی۔ منگنی دی کالھ تھی تاں اپا پیپ دی چھر کی نکل گئی تے او
 بولیا:

"منگنی چھوڑ و مہن شادی ای کرے یوں۔"

ول شادی دا ڈ۔۔۔ نہر وی آن پہنچا۔ ڈوایا سکول وچ ماسٹر لگ گیا ہا۔ اوندی برات
 وچ ڈاڈھا شور شرابا ہا تے اپا پیپ خود اوں گھوڑے دی واگ پکڑی دواہا حید سے اُتے ڈوایا
 گھوٹ بنیا پٹھا ہا۔
 شادی تھی گئی سب آئے گئے تھی گئے تاں روز آلی کار اپا پیپ نہر دے پنے تے
 وچ پینچیا۔

اچ اوندے نال ڈوایا تے اوندی ذال دی ہئی۔ اوں نیس نہر دے اوں پار ڈٹھا

تاں روپیا _____ چکے دے پاند نال اکھیں پونجھ تے پتر تے نوہہ کوں سینے نال لاگھدس
_____ تے آکھن لگا

”پترا! آج میں خوشی کنوں روپیاں۔“

گلی

گلی آکھن کوں تاں گالھی ہی۔ پر آچیاں گالھیں نال سیانیاں دے کن کپیدی
ہی۔ عام طور تے بے تھی، اینویں کھل کوں گنگ تھی ووی راہوے ہا۔ بے کھلے نہ ہاتے
ول گالھیں کریدی ہی تے ایندیاں گالھیں توں چاچا بختو ڈاڈھی خندق کھاندا ہا۔ کیوں جو
ڈاڈھیہ لھے دتی دے ڈاڈھیہ لاه والے پاسے اوندے دیرے تے روز رات داکھ ہوندا ہا۔
گلر ترے تماخوں والے حقے پئے جھکچن ہاتے نال نال دیرے دماکس وی رونق دے طور
تے شکروالی کالی چامنی دے گھوگھڑیاں وچ جو کیدار ونڈیندا وارا ہندا ہا۔

چاچا بختو ہک سوٹا چھکے ہاتے ہک گھٹ چا داسرک تے آپنے طرفوں کوئی
ڈاڈھی سیانی گالھ کرے ہایا کہیں جھیرے دا پنچا تکی فیصلہ سناوے ہا تاں سارا مجمع ایویں
جھو مارویندا ہا جیویں مچھر کوں ڈیکھ کے کرڑی جھو مارویندی ہے، گالھیں جو سیانیاں کریندا
ہا۔ پر اتھاؤں کتھاؤں گلی وی ہمیشہ ہوں ویلے ڈکھائی آؤیندی ہی جیس ویلے چاچا بختو
آپنے سہزپ راشملہ اچا کیتی چٹھا ہوندا ہا۔ ول او گالھی کھلدا یاں کھلدا یاں کوئی آنجھی گالھ
کر ڈیندی ہی جیکوں سن تے چاچے بختو کول ڈیون کوں کوئی جواب ناں روہیندا ہاتے ول

آہنی شرمساری کوس لکاؤں کیٹے ساری کاؤڑ چوکیدار تے کڈھے ہا۔ جوتوں لیڈاکم چور ہیں۔ لیڈا تالاق ہیں کہ روز بھٹکن دے باوجود ایں موٹی کالھی کوس وضع نیس کر سبدا۔ جو سیانیاں دی ہڈ ہاں اچ آکے کالھ دی جس ونجا ڈیندی ہے۔ پر اوول وچ ایہو سوچے باجو شاید آپنے آپ کوس سیانیاں سڈاؤن دا طریقہ ایہو ہے جو حیدری کالھ دا تہا کوس جواب نہ آوے اوکوں کلا آکھو، کالھ آکھو۔ تاں جو لوک تہا کوس سیانیاں سمجھن۔

گلی کون بنی تے کتھوں آئی بنی۔ تے ایندے مایہ کون بن۔ ایندے بارے جتنے منہ امتیاں کالھیں۔ پر ہک کالھ حیدرے توں کوئی انکار نہ کر سبدا ہا، اے بنی جو ایہ کالھی 1973 دے سیلاب دے بعد ایں دتی وچ آوڑی بنی۔ ایہا کوئی جیسی ست سال دی ہوئی تے ایں پاروں لوک آپدے بن جو مایہ شو دے سیلاب اچ بند مے تے ایہ کھی جد دھکے دھوڑے کھاندی ایں دتی وچ آچی۔ چار پنج سال تاں ایں نے چپ دا روزہ رکھیا۔ نہ کھلے ہاندہ روندی بنی۔ کہیں نے ٹکر بھورا ڈے ڈتا تاں چول گھدس تاں تاں رات جتہ آگئی اتھائیں سم پوے ہا۔ کوئی لکھ بلو اوے ہا، مارے ہا، گئے ہا۔ نہ ایندے منہ وچوں کوئی لفظ نکلا ہا تے نہ آکھ وچوں بنج۔

پر ہک کالھ بنی۔ جتہ کتھائیں شادی حیدری ہووے ہا تاں دھیتے گھر ضرور دھج وڑوئی بنی تے ول ہوں ویلے توڑیں کنوار کوس ٹر ٹر ڈیہدی راہندی بنی جیسی ویلے توڑیں آو آپنے مے نال سکھاناں ونجے ہا۔

جیسی ویلے تک گلی چپ رو گئی تاں سارے ایہو سمجھدے بن جو شادی اللہ والی ہے، نیک پئی ہے تے شادی والے گھر آوندے آؤن کون نیک شگون کھجیویندا ہا۔

تے دل چار پنج سالوں دے بعد ہک ڈیہاڑے انوکھڑی کالھ تھی گئی۔ لکھی پل پچی تاں ساریاں نے آپنا فیصلہ ایں کالھوں واپس گھن گھدا جو اے تاں بولیندی ہے،

کھلیدی وی ہے، روندی وی ہے۔ ایں کالھوں اے کالھی تاں گلی سبکی اے پر اللہ والی نہیں تھی سبکی۔

تے دل ہک ڈ۔ عید او ویلا وی آیا جو دتی دے ساریاں نیک بختاں نے ایں چھوہر کوس چندری بھوڑی داناں ڈے تے شادی خوشی دے موقعیاں تے ایندے آؤن تے سخت پابندی لا ڈتی۔ اے ایں جو جیسی ویلے رحمن ذیلدار وی دتی پر پنجن دے بعد مکھن لکھی تاں گلی نے شور پاڈتا جو کنوار دے نال اووی ویسی۔ بھلا اتھ کر کالھی دا کیا کم۔ ایں کالھوں اوکوں دھڑکے دھاپے ڈے کے ہک پاسے کر ڈتا گیا تے برات روانہ تھی گئی۔ ہوں ڈ۔ عید پہلی دفعہ لوکیں ڈٹھا۔ جو گلی دیاں اکھیں وچوں پنجن بن۔ ایہا کوئی گھنڈہ ڈھ گزریا ہوئی جو پوری دتی وچ دھاڑ دھاڑ پئے گئی۔ برات والی بس الٹ گئی۔ تے نوں کنوار ربڑ تھی ولدی گھر آچی تے ایں سارے حادثے دی ذمہ داری لکھی اتے آن پئی۔ جو چندری بھوڑی نہ روے ہاتے نہ بس اُلے ہا۔

بس، بس دا انٹن کیا ہا۔ شادی کالھی وی راہندی سہدی تقدیر وی موندی تھی گئی۔ پہلے تاں عام لوک ول وی آوندے نال ہمدردی کریندے بن تے سیانے سمجھدار منہ لکھدے بن پر ایں واقعے توں بعد سیانیاں دے بھٹاں وچ پھرتے عام لوکاں دے رویے وچ نفرت آ گئی۔

او گلی انہاں کالھیں کوس کیا سمجھے ہا جو لوکیں نے اچھی تے بری تقدیر آوندے کھلن تے روون نال گھنڈھ چھوڑی ہے۔

تے ایہ وی انسانی طبیعت دا خاصہ ہے جو جیسی ویلے انساناں دا وہم اٹھاں واسطے یقین بن دینے تاں ول بے معلومیں و اجھلڑے دی ذہن دانگوں و کمالی ذہن لگے

پوندن۔ لگی نال وی ایہو تھیا۔ عام تام شادی والے گھراں وچ تاں جھڑکاں کھا کر اہیں اوڈھرتھی دیندی ہئی۔ پر جنیں ویلے بلقیس دی شادی تھیون لگی تاں لوکیں نل دا زور لا گھدا، لگی نہ ہلیریں ہئی تے ناں ہلی۔ کہیں چھمک ماری تے کہیں کھلا بجا کیتا۔ کہیں جھنڑ کیا تے کہیں تھڈے مارے پر لگدا ایویں ہا۔۔۔ جو گالھی پتھر دا بے جان بوتانہ لگی ہے۔ جیہڑا حائر بلقیس کوں ڈیہدا اپنا ہا۔ ایہہ ساری دھار پٹ ڈکھ کے بلقیس وی اُدھرتی گئی منہ توں گھنڈ لہا چھوڑیس تے آپنے مستقبل کوں گالھی لگی دی نحوست توں بچاون واسطے، ہتھ ہدھ تے اوندے سامنے آتے کھڑ گئی۔

پتھر وچ جیویں جان پنے لگی۔۔۔ تے ول او موم بن تے دیہہ کیا۔۔۔ لگی چپ کر کے چلی گئی۔۔۔ لوکیں سکھ داسا گھدا جو نحوست نل لگی پر تقدیر لکھن انساناں دے وس دی گالھ تاں سکھ۔۔۔ شادی دے ڈومینے دے بعد بلقیس دے گھر والے کوں ڈاند نے نگر ماری تے او وی رینڈ رتھی مایو دے درتے آپٹھی۔۔۔ اوندے واسطے تاں دل دی مایو دا در ہا۔۔۔ پر وستی والیاں نے رل کراہیں لگی کوں وستی وچوں کڈھ چھوڑیا۔

بوہمن والے پیر نے وی اعلان کر ڈتا جو لگی بن وستی وچ وڑی تاں وستی والیاں تے او مصیبت آسی جو سارے تباہ تے برباد تھی ویں تے بھلا جان اُبھ تے آئی بربادی کوں چاہندے۔۔۔ پنپائت تے فیصلہ ڈے ڈتا جو بن جیکراو گالھی وستی آون دی کوشش کرے تاں بے شک اوندیاں لتاں بھن چھوڑو۔

لگی وستی اچوں ہا ہر کڈھ ڈتی گئی۔۔۔ لوکیں دے منہ تے رونق ول آئی تے لگی دیاں تاں او کھلاں رہ گیاں تے نہ گالھیں۔۔۔ وستی کوں پرے پرانے علا دے ہنے تے آٹھی راہوے ہاتے کالے راپھے وچ انگلیں پوز کے منہ تے تنک تلو لے لاتے کنواریں دا لگ مسکدی راہندی ہئی۔

ویلا کجھ امکوں تے پیا گزریا۔

لوکاں دے دل وچوں گالھی دا خوف گھٹ تھیندا گیا لیکن وستی دی چار دیواری نہ ہون دے باوجود لگی واسطے اندر آون دا کوئی رستہ نہ ہا جو او وستی وچ آکے بلقیس دے اُون پتر کوں ڈکھ سکدی جیہڑا ہن خاندان دی جائیداد ادا کلبا وارث تھی ہرپا ہا۔ کیا تھیا جو پو نہ ریا ہا۔ لاڈ سا ہون واسطے نانا جو ہا پیا۔۔۔ تے ول ہک ڈنہہ ایہہ لاڈ لا رستہ بھل کراہیں گھدے نال کھینڈ دا پرانے تھلا والے پاسے آنکلیا تے گھدا او ٹھیندے وٹھیندے پرانے تھلا دے کھووانکے جھکے راپھے وچ وٹھ پیا۔

بلقیس دے پتر دیاں چیکاں کیا نکلیاں۔۔۔ پوری وستی وچ ویکرو پا کر پنے لگی۔ ہک لٹلے وچ ساری وستی پرانے تھلا تے جمع تھی گئی۔ بلقیس ڈھاں مار مار کے روندی پئی ہئی۔ ہر بندہ اوندے پتر کوں پرانے تھلا وچوں کڈھن کیے آپنیاں جویزاں ڈیندا کھڑا ہا تے بلقیس دا پتر جتنا ہتھ پیر مریندا ہا اتنا ہی راپھے اچ پریندا ویندا ہا تے ول کجھ دیر بعد اگلی توڑیں پڑج گیا۔ جھکے تے گندے پانی وچ لوڈے آون پنے گئے ہن۔ جھوہر دے نانے کوں گھیرے آندے پنے ہن تے شہتیر وانگوں کزمل جوان ہنے تے کھڑتے ہاہیں کوں چک مریندے پے ہن۔ پر تھلا وچ لبون دی ہمت کہیں کوں نہ تھیندی ہئی۔ بھلا ڈنھی بھالی موت کوں کوں گل لیندے۔

تے ول کہیں پاسوں لگی آنکلی۔۔۔ میل کنوں چکر تھئی ہوئی۔ کھارے جیڈا سر کیتا ہویا بلقیس کوں روندنا۔۔۔ دھاڑیں مریندا ڈیکھن لگ پئی۔ ہک لحظہ گزریا۔۔۔ بلقیس دے پتر دے منہ وچوں بہوں اُچی تے دردناک چیک نکلی تے راپھا اوندے منہ تیں آ گیا۔

گالھی دی جھری نکل گئی۔۔۔ اُونیں بلقیس کنوں موڑ گھدا تے پرانے تھلا دے

راپھے وچ دھو چا کڈ حائیس۔۔۔ لوکاں دیاں زبانیں کون تالے لگ گئے۔

ہلتیس دیاں دھاڑیں بند تھی گئیاں۔۔۔ تے من کالھی دے راپھے وچ تھہا کے مارن دی آواز ای لُٹ آواز نہی۔ اوچھو ہر توڑیں اپوتاں گئی پر اتھہ کر چھو ہر دانشان مٹ گیا ہاتے ڈیہدے ای ڈیہدے کچھ دیر بعد کالھی لکھی دانشان وی مٹ گیا۔

اگلے ڈیہدے تھلاو چوں۔۔۔ ڈولاشاں نکلیاں۔۔۔

ہک چھو ہر دی تے ہک کالھی وی۔۔۔ حالت اے ہئی کہ اوکا معصوم چھو ہر کالھی دے سینے نال لکھیا تے اوندیاں ہاں دے کنداچ جکڑیا ہویا ہا۔ اے ڈیکھ کراہیں لوکاں دیاں آنکھیں وچوں ہنجوں آگئے۔

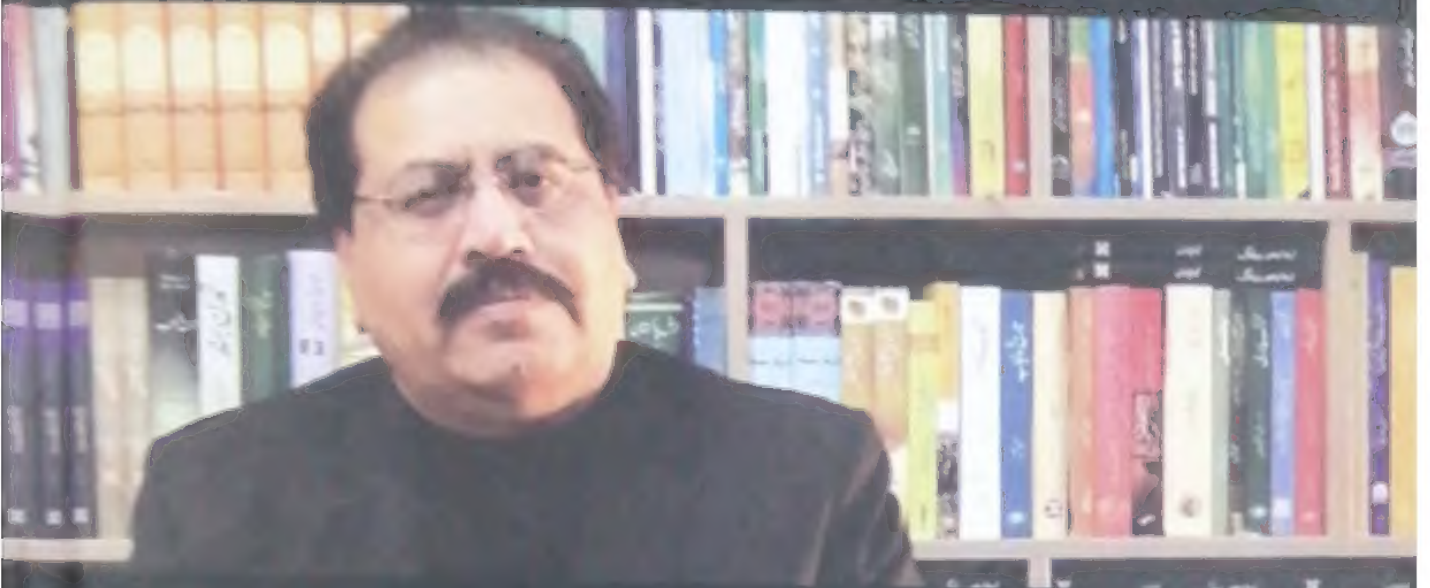
ڈوہیں لاشاں ڈولاشاں دیاں ہن۔۔۔ پر لوکاں دیاں آنکھیں وچوں نکٹن والے ہنجوں پتہ نہیں، ڈوہاں وچوں کیندے واسطے ہن۔

حفیظ خان کی دیگر کتب

1989ء	کچ دیاں ماڑیاں	سرائیکی میں ڈراموں کی پہلی کتاب
(اکادمی ادبیات پاکستان سے اعزاز یافتہ)
1990ء	ویندی رت دی شام	سرائیکی افسانے
(اکادمی ادبیات پاکستان سے اعزاز یافتہ)
1990ء	ماما جمال خان	سرائیکی میں بچوں کے ڈراموں کی پہلی کتاب
1993ء	اتفاق سے نفاق تک	پاکستان کی آئینی تاریخ کا ایک نوسن خیر باب
1997ء	یہ جو عورت ہے	نور و افسانے
1999ء	پہلی شب تیرے جانے کے بعد	عکس
2003ء	خواب گلاب	بچوں کے سرائیکی ڈرامے
2004ء	اندھ دیکھ داسیک	سرائیکی افسانے
2005ء	زخمرے پندھ	سرائیکی ڈرامے
2006ء	رفعت عباس کی سرائیکی شاعری	تحقیق و تنقید
2007ء	خرم بہاولپوری: شخصیت فن اور منتخب سرائیکی کلام	
2007ء	حفیظ خان کی کہانیاں	نور و کہانیاں
2008ء	اس شہر خرابی میں	منتخب کالم
2009ء	سرائیکی ادب: افکار و جہات	تحقیق و تنقید
2011ء	ماتر متان	مثنیٰ کی غیر جانبدارانہ تاریخ

کلام خرم بہاولپوری	منتخب سرائیکی کلام	2013ء
ڈھیر ڈھیر ناں واقعہ	سرائیکی جمن و تنقید	2014ء
رت جگوں کی مراد	تحقیق، تنقید تاثرات	2016ء
پنخانے خان	سرگزشت	2017ء
ادھ ادھو رے لوک	سرائیکی ناول	2018ء
ادھ ادھو رے لوگ	اردو ترجمہ	2018ء

حفیظ خان دے افسانیاں ویج زندگی دا احساس وی واضح طور تے نظر آندے۔ انہاں دے افسانیاں دے کردار
آپنی ساگی اصلی شکل صورت ویج ساکوں آپنے آسوں پاسوں بچدے دُرکدے نظر آندن۔ انہاں دا ہر کردار
آپنی جاتے بک علامت ہے۔ بک استعارہ ہے جہڑا حفیظ خان دے مقصد دی ترجمانی کریندا معلوم تھیندے۔
حفیظ خان دی مشاہداتی اکھ ہوں سچاک تے سوچھل ہے۔ اوویب دیاں محرومیاں، بے زواریاں، کھپاریاں تے
وہی ای چارھی کوں ہوں کولہوں کنوں ڈیکھدن، اوندہ تجزیہ کریندن تے ”نیٹ زلٹ“ قاری کوں پیش
کرڈیندن۔ انسان دیاں خواہشاں، امنگاں آرزواں، سکاں، سبھاں کوں بیان کرن دا انہاں کول بک خاص
انداز ہے تے حالات دی نقشہ لکائی ایں کریندن جیویں اوخوداؤں کیفیت وچوں گزر چکے ہوں۔

ظفر لشاری
1990ء

انساف فاؤنڈیشن آف پاکستان

email: insafond@yahoo.com